

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ВІДВІДУВАННЯ НПМ ВИПРАВНОЇ КОЛОНІЇ

Розроблено у співпраці з Офісом
Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини

Проєкт Ради Європи
«Підтримка впровадження
європейських стандартів захисту
прав людини в Україні»

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Методичні рекомендації укладені
Наталією Гурковською.

*Ця публікація розроблена за
фінансової підтримки Ради
Європи. Погляди, викладені в цьому
документі, є відповідальністю його
автора і можуть не співпадати з
офіційною політикою Ради Європи.*

Дозволяється відтворення уривків
публікації (до 500 слів) за умови
некомерційного використання,
збереження цілісності тексту,
контексту та надання повної
інформації, що не повинна жодним
чином вводити читача в оману
щодо характеру, обсягу чи змісту
тексту. Необхідно обов'язково
зазначати джерело тексту:

«© Рада Європи, рік видання».

Усі інші запити щодо відтворення
або перекладу цієї публікації
або будь-якої її частини повинні
адресуватися Директорату
комунікацій Ради Європи
(F-67075 Strasbourg Cedex або
publishing@coe.int).

Уся інша кореспонденція щодо цієї
публікації повинна направлятися
до Головного Директорату з прав
людини та верховенства права.

Верстка, дизайн обкладинки:
«K.I.C.»

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
(<http://book.coe.int>)

© Рада Європи, 2024

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо проведення відвідування НПМ

виправної колонії

Зміст

Список аббревіатур і скорочень.....	4
Розділ 1. Опис місць несвободи в пенітенціарній системі.....	6
Розділ 2. Стандарти забезпечення прав осіб у ВК.....	13
Розділ 3. Проведення відвідування НПМ.....	15
3.1. Підготування та початок проведення відвідування.....	15
3.2. Спілкування з керівником (заступником керівника) установи.....	17
3.3. Виявлення порушень прав людини.....	19
3.4. Особливості проведення інтерв'ю із засудженими.....	66
3.5. Огляд приміщень.....	69
3.6. Підбиття підсумків за участю керівництва ВК.....	77
Додатки.....	80
Додаток 1. Алгоритм дій у разі виявлення ознак неналежного поведіння.....	80
Додаток 2. Орієнтовний маршрут відвідування.....	81
Додаток 3. Анкета для спілкування із засудженими особами.....	82
Додаток 4. Анкета фіксації результатів відвідування НПМ для певного типу місця несвободи.....	84
Додаток 5. Нормативно-правові акти, що визначають права осіб, які утримуються в місці несвободи та регулюють діяльність закладу.....	111
Додаток 6. Рекомендації щодо заповнення звіту.....	122

СПИСОК АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ

АРТ — антиретровірусна терапія

Автозак — спеціалізований автомобіль, обладнаний для перевезення затриманих осіб

БВПД — безоплатна вторинна правова допомога

ВК — виправна колонія

ДІЗО — дисциплінарний ізолятор

ДКВС — Державна кримінально-виконавча служба України

ДПК — дільниця посиленого контролю

ДСР — дільниця соціальної реабілітації

ДР — дільниця ресоціалізації

ДБН — державні будівельні норми

ЄДРР — Єдиний реєстр досудових розслідувань

ЄКЗК — Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню та Протоколи

ЄКПЛ — Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколи

ЄПП — Європейські пенітенціарні правила

ЄСПЛ — Європейський суд з прав людини

ЗПТ — замісна підтримувальна терапія

ІТЗО — інженерно-технічні засоби охорони

КДіР — дільниця карантину діагностики і розподілу

КЗК — Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню

КВК України — Кримінально-виконавчий кодекс України

КМУ України — Кабінет Міністрів України

КОЗП — Книга обліку заяв і повідомлень про скоєні кримінальні правопорушення та інші події

КПП — контрольно-пропускний пункт

КПК України — Кримінальний процесуальний кодекс України

КУ — Конституція України

- МОЗ** — Міністерство охорони здоров'я України
- МВС** — Міністерство внутрішніх справ України
- МЧ** — медична частина філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України»
- Мін'юст** — Міністерство юстиції України
- НПА** — нормативно правові акти
- ОК** — одиночна камера
- ПВР** — Правила внутрішнього розпорядку установи виконання покарань
- ПКТ** — приміщення камерного типу
- СІЗО** — слідчий ізолятор Державної кримінально-виконавчої служби України
- СПС** — відділення соціально-психологічної служби
- ООН** — Організація Об'єднаних Націй
- СНІД** — синдром набутого імунодефіциту
- УВП** — установа виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України
- УДЗ** — умовно-дострокове звільнення

Розділ 1

ОПИС МІСЦЬ НЕСВОБОДИ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ

Кримінально-виконавча (пенітенціарна) система — державний інститут, що керує виконанням кримінальних покарань, які застосовують до осіб відповідно до національного законодавства. Система забезпечує виконання покарання у вигляді: позбавлення волі, обмеження волі, утримання узятих під варту з моменту ухвалення судового рішення. Пенітенціарна система має засновуватися на національному законодавстві, що не порушує міжнародні стандарти, та ґрунтуватися на глибокій повазі до верховенства права та прав людини.

На підставі ст. 11 КВК України¹ до **установи виконання покарань належать:** кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи (виховні колонії), слідчі ізолятори. Кримінально-виконавчі установи поділяються на кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу (виправні колонії).

У цьому посібнику розкриваються методичні рекомендації для виправних колоній.

Виправні колонії поділяються на колонії мінімального, середнього і максимального рівнів безпеки. У разі необхідності в межах однієї виправної колонії можуть створюватися сектори з різними рівнями безпеки.

Виправні колонії мінімального рівня безпеки поділяються на колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання і колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання.

У виправних колоніях можуть створюватися сектори для тримання осіб, узятих під варту, за умови забезпечення ізоляції від засуджених, які тримаються в цій установі.

У виправних колоніях мінімального та середнього рівнів безпеки можуть створюватися сектори для відбування покарання засудженими неповнолітніми, за умови забезпечення їх ізоляції від засуджених

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.

повнолітніх осіб та за умови дотримання відповідних норм харчування і матеріально-побутового забезпечення, встановлених для неповнолітніх засуджених.

Під час дії воєнного стану в Україні у зв'язку з неможливістю доставлення військовополонених безпосередньо до табору для тримання військовополонених, з метою забезпечення їхнього життя та здоров'я такі особи можуть тимчасово перебувати в дільницях для тримання військовополонених, утворених у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, середнього та максимального рівнів безпеки. Військовополонені, які перебувають у дільницях для тримання військовополонених, переміщуються до табору для тримання військовополонених, як тільки таке безпечне переміщення стає практично можливим.

Під час дії воєнного стану в Україні і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій, з метою забезпечення життя та здоров'я засуджених у виправних колоніях мінімального і середнього рівня безпеки ДКВС можуть утворюватися дільниці для тримання засуджених до обмеження волі².

Арештні доми — на підставі законодавчих змін, з 28.03.2024 використовує лише Міноборони.

Виправні колонії — виконують покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі ([стаття 18 КВК України](#)).

Засуджені до позбавлення волі відбувають покарання у виправних колоніях:

- ▶ мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання — засуджені вперше до позбавлення волі за злочини, скоєні з необережності, та нетяжкі злочини, а також особи, переведені з колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і колоній середнього рівня безпеки;
- ▶ мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання — чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі за нетяжкі злочини; жінки, засуджені за нетяжкі злочини, тяжкі та особливо тяжкі злочини. У виправній колонії цього виду можуть відбувати покарання також засуджені, переведені з виховних колоній через досягнення 18-річного віку. У секторі середнього рівня без-

² [Постанова КМУ від 19.03.2022 року № 320 «Деякі питання тримання осіб, засуджених до обмеження волі, у виправних колоніях ДКВС».](#)

пеки виправної колонії цього виду можуть відбувати покарання також жінки, засуджені до довічного позбавлення волі; жінки, яким покарання у вигляді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк у порядку помилування; жінки, яким покарання у вигляді довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк;

- ▶ середнього рівня безпеки — жінки, засуджені до покарання у вигляді довічного позбавлення волі; жінки, яким покарання у вигляді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк у порядку помилування; жінки, яким покарання у вигляді довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк; чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі за тяжкі та особливо тяжкі злочини; чоловіки, які раніше відбували покарання у вигляді позбавлення волі; чоловіки, засуджені за скоєння умисного нетяжкого злочину в період відбування покарання у вигляді позбавлення волі; засуджені, переведені з колоній (секторів) максимального рівня безпеки. У секторах максимального рівня безпеки виправної колонії цього виду можуть відбувати покарання також чоловіки, засуджені до довічного позбавлення волі, та чоловіки, засуджені до позбавлення волі на певний строк, яким визначено відбування покарання у приміщеннях камерного типу виправної колонії максимального рівня безпеки;
- ▶ максимального рівня безпеки — чоловіки, засуджені до покарання у вигляді довічного позбавлення волі; чоловіки, яким покарання у вигляді смертної кари замінено довічним позбавленням волі; чоловіки, яким покарання у вигляді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк у порядку помилування; чоловіки, яким покарання у вигляді довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк; чоловіки, засуджені за умисні особливо тяжкі злочини, які раніше відбували покарання у вигляді позбавлення волі; чоловіки, засуджені за скоєння умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину в період відбування покарання у вигляді позбавлення волі; чоловіки, засуджені за скоєння злочинів, як-от створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній, а також службовою особою; вчинені особою, яка здійснює злочинний вплив

або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі»; злочину встановлення або поширення злочинного впливу, злочину; організація, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці); чоловіки, переведені з колоній середнього рівня безпеки в порядку, передбаченому КВК України.

У період дії воєнного стану в Україні та протягом двох років після його припинення чи скасування табори для тримання військовополонених виконують функції виправних колоній щодо військовополонених, засуджених до позбавлення волі на певний строк або до довічного позбавлення волі.

Засуджені військовополонені тримаються окремо від інших військовополонених. Засуджені військовополонені тримаються відповідно до норм міжнародного гуманітарного права (див. методичні рекомендації для відвідування НПМ таборів для військовополонених).

Засуджені жінки відбувають покарання у виправних колоніях, де контингент — засуджені жіночої статі. У колоніях встановлюється роздільне тримання: чоловіків і жінок. При виправних колоніях, у яких відбувають покарання засуджені до позбавлення волі жінки, у разі потреби організуються будинки дитини. Засуджені жінки мають право влаштувати в будинки дитини своїх дітей віком до трьох років. Будинки дитини при виправній колонії — дитячий заклад. У будинках дитини діти перебувають під опікою адміністрації дитячого закладу на повному державному забезпеченні, їм створюють умови, необхідні для нормальної життєдіяльності та розвитку. Якщо засуджена жінка не виявила бажання проживати в будинку дитини спільно зі своєю дитиною, їй має бути надана можливість вільно спілкуватися з нею без обмежень. Не вважається обмеженням спілкування жінки зі своєю дитиною, якщо від засудженої вимагається відвідувати дитину в час, вільний від виконання покладених на неї обов'язків.

У виправних колоніях мінімального і середнього рівня безпеки створюються такі дільниці: карантину, діагностики і розподілу (КДіР); ресоціалізації; посиленого контролю; соціальної реабілітації. У виправних колоніях максимального рівня безпеки створюються такі дільниці: КДіР; ресоціалізації; посиленого контролю. Вказані дільниці ізолюються одна від одної. В КДіР тримаються всі новоприбулі до колонії засуджені. У дільниці ресоціалізації тримаються засуджені, які направлені з дільниці КДіР, а також переведені з інших дільниць у відповідно-

му порядку. У дільниці посиленого контролю (ДПК) тримаються засуджені, які систематично (два та більше разів) скоюють злісні порушення установленого порядку відбування покарання, що загрожують безпеці персоналу, засуджених або інших осіб. У дільниці соціальної реабілітації тримаються засуджені, направлені з дільниці КДіР, а також переведені з дільниці ресоціалізації у відповідному порядку. У виправних колоніях для тримання засуджених жінок ДПК не створюється.

Тримання засуджених до позбавлення волі в дільниці КДіР. Засуджені, поміщені в дільницю КДіР, протягом 14 діб піддаються повному медичному обстеженню для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань, а також первинному психолого-педагогічному та іншому вивченню. За результатами медичного обстеження, первинної психодіагностики і психолого-педагогічного вивчення та на підставі кримінологічної, кримінально-правової характеристики на кожного засудженого складається індивідуальна програма соціально-виховної роботи, яку затверджує начальник колонії. Під час тримання в дільниці КДіР побачення засудженим не надаються, крім побачень з метою отримання правової допомоги, конфіденційних юридичних консультацій з особами, без обмеження в часі та кількості в робочі, вихідні, святкові, неробочі дні в будь-який час з 8 до 20 години.

Тримання засуджених до позбавлення волі в дільниці ресоціалізації. Засуджені, які тримаються в дільниці ресоціалізації, розподіляються по відділеннях соціально-психологічної служби і розміщуються в жилих приміщеннях з локальним сумісним проживанням членів відділення.

Тримання засуджених до позбавлення волі в ДПК. У ДПК виправних колоній засуджені тримаються в умовах суворої ізоляції від інших засуджених, яка поєднується із застосуванням до них обмежень, передбачених режимом відбування покарання, а також заходів виховного впливу. У ДПК виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і виправних колоній середнього рівня безпеки засудженим встановлюється режим, передбачений для тримання засуджених у виправній колонії максимального рівня безпеки.

У ДПК виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і виправних колоній середнього рівня безпеки засуджені тримаються в ізольованих жилих приміщеннях, а в ДПК виправних колоній максимального рівня безпеки — у приміщеннях камерного типу (ПКТ). На кожного засудженого розробляється спеціальна

індивідуальна програма, яка передбачає заходи індивідуально-виховного, психотерапевтичного, психокорегуючого характеру. Після виконання зазначеної програми за клопотанням начальника відділення соціально-психологічної служби постановою начальника колонії засуджений переводиться до дільниці ресоціалізації.

У ВК для тримання жінок ДПК не створюються. Засуджені, які тримаються в ДПК, не мають права виходу з жилих приміщень та ПКТ, за винятком виходу на роботу та проведення прогулянок у встановлений розпорядком дня час, а також у разі надання їм побачень, медичного обстеження та стаціонарної медичної допомоги, відвідування кімнати для виховної роботи.

Тримання засуджених до позбавлення волі в дільниці соціальної реабілітації. У дільниці соціальної реабілітації тримаються вперше засуджені до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, нетяжкі злочини, а також засуджені, переведені з дільниці ресоціалізації. У дільниці соціальної реабілітації засуджені:

- ▶ тримаються під наглядом;
- ▶ у вільний від роботи час від підйому до відбою користуються правом вільного пересування в межах території дільниці;
- ▶ з дозволу адміністрації колонії можуть пересуватися без нагляду поза територією дільниці, але в межах населеного пункту, якщо це необхідно через характер виконуваної ними роботи або у зв'язку з навчанням;
- ▶ можуть носити цивільний одяг, мати при собі портативні персональні комп'ютери та аксесуари до них, гроші та цінні речі, користуватися грошми без обмеження;
- ▶ мають право відправляти листи, отримувати бандеролі, посилки, передачі, одержувати короткострокові побачення без обмеження, а тривалі побачення — до трьох діб один раз на місяць;
- ▶ після відбуття шести місяців покарання в дільниці, якщо нема порушень режиму відбування покарання, за наявності житлових умов з дозволу адміністрації колонії можуть проживати в межах населеного пункту, де розташована колонія, зі своїми сім'ями, придбавати відповідно до чинного законодавства жилий будинок і заводити особисте господарство.

На період дії воєнного стану, який охоплює воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій, з метою забезпечення життя та здоров'я засуджених у виправних колоніях мінімально-

го і середнього рівня безпеки ДКВС можуть утворюватися ділянки для тримання засуджених, які засуджені до обмеження волі³.

Порядок й умови перебування засуджених в установах виконання покарань визначаються Кримінально-виконавчим кодексом України, Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5⁴ тощо (див. Додаток 5).

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2022-%D0%BF#Text>.

⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text>.

Розділ 2

СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ У ВК

ЕКПЛ гарантує особам, що обмежені або позбавлені волі, забезпечення прав людини:

- ▶ права на життя та здоров'я;
- ▶ абсолютну заборону проявів будь-яких актів насильства — катування, жорстокого або нелюдського чи такого поведження або покарання, що принижує гідність; зокрема права на гідні умови тримання, права на належну медичну допомогу, права на повагу до честі та гідності;
- ▶ абсолютну заборону примусової праці, у разі відсутності судового зобов'язання;
- ▶ заборону дискримінації;
- ▶ права на справедливий судовий розгляд; зокрема права на захист самостійно обраного захисника чи із системи БВПД; права на ознайомлення з усіма власними матеріалами як судової, так і особової справи; права на звернення та оскарження;
- ▶ права на повагу до приватного та сімейного життя; зокрема на спілкування та побачення з родиною та близькими; права на кореспонденцію та звернення; права на недоторканність місця фактичного проживання; права на конфіденційне листування на підставі закону та лікарську таємницю;
- ▶ права на свободу думки, совісті та релігії та права на свободу вираження поглядів, права на свободу об'єднання, якщо заборона не передбачена судовим рішенням;
- ▶ права на шлюб та мирне володіння майном;
- ▶ права на освіту та вільні вибори;
- ▶ тощо.

Єдине обмеження прав людини в умовах ув'язнення — позбавлення свободи за відповідним судовим рішенням, що набуло чинності.

Особи, позбавлені волі, зберігають усі права, яких вони не були законно позбавлені за рішенням суду, відповідно до якого вони засудже-

ні до позбавлення волі чи взяті під варту. Обмеження, накладені на осіб, позбавлених волі, повинні бути мінімально необхідними та відповідати тій обґрунтованій меті, з якою вони накладалися. Утримання ув'язнених / засуджених в умовах, які порушують їхні права людини, не може бути виправдане нестачею ресурсів. Життя в місцях позбавлення волі повинно бути, скільки це можливо, наближене до позитивних аспектів життя в суспільстві. Утримання під вартою має вестися так, щоб сприяти поверненню до суспільства осіб, позбавлених волі. Заохочується співробітництво із зовнішніми соціальними службами та, скільки можливо, залучення громадянського суспільства до участі в питаннях в'язничного життя (ЄПП)⁵.

Правила ООН щодо поводження з жінками-в'язнями та заходів, не пов'язаних з позбавленням волі, щодо жінок-злочинниць (Бангкокські правила)⁶ зазначають, що жінки і чоловіки мають різні потреби, які необхідно задовольняти під час ув'язнення або застосування заходів, не пов'язаних з позбавленням волі. Найочевидніше те, що жінки і чоловіки психологічно різні і мають особливі медико-санітарні та гігієнічні потреби, не враховуючи передпологовий та післяпологовий медичний догляд. Жінки також дуже часто основні відповідальні за медичний догляд за дітьми та іншими утриманцями зі складу сім'ї. До надходження до в'язниці, вони могли бути жертвами сексуального домагання, перебуваючи у в'язниці, найвразливіші до ушкоджень, психологічного або фізичного насильства. Тюремні системи і тюремні режими зазвичай розраховані переважно на чоловіків-ув'язнених — від планування в'язниць до заходів безпеки, медичних установ, порядку контактів з членами сімей, роботи та навчання. Як результат, багато в'язниць мають тенденцію невідповідності до потреб жінок. А що тюремних установ для жінок набагато менше, то жінок-злочинниць часто поміщають у тюрми далеко від дому, обмежуючи їхній контакт зі своїми сім'ями; також, їх часто утримують за вищого, ніж необхідно, рівня безпеки.

⁵ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text.

⁶ https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/bangkok_rules.shtml.

Розділ 3

ПРОВЕДЕННЯ ВІДВІДУВАННЯ НПМ

3.1. Підготування та початок проведення відвідування

Відвідування НПМ місць несвободи відбуваються відповідно до Регламенту організації та проведення регулярних відвідувань місць несвободи для виконання функцій національного превентивного механізму в Україні, затвердженого [наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 02.06.2023 № 60.15/23](#).

Керівник групи НПМ, якого визначає Департамент НПМ або регіональне представництво Уповноваженого:

- ▶ узагальнює та аналізує інформацію про місце несвободи, відвідування якого готується, про результати раніше проведених відвідувань, стан реалізації результатів таких відвідувань, іншу інформацію та матеріали, отримані з різних джерел про можливі порушення прав людини (звернення, повідомлення, публікації в медіа тощо), що мають ознаки катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, визначає тривалість проведення відвідування НПМ, планує його логістичне забезпечення;
- ▶ завчасно (для планових відвідувань не пізніше ніж за 3 календарні дні) надсилає повідомлення про відвідування НПМ на електронні адреси представників громадських організацій, які мають чинні доручення Уповноваженого на право участі у відвідуваннях НПМ, експертів, учених та фахівців, зокрема іноземних, з визначенням дати проведення відвідування, регіону його проведення, типу, спеціалізації місця несвободи, але без попереднього повідомлення про час, а також назву місця несвободи і його адресу;
- ▶ організовує роботу групи НПМ, координує дії інших учасників групи НПМ;

- ▶ безпосередньо перед початком проведення відвідування НПМ проводить інструктаж учасників групи НПМ та розподіляє обов'язки між ними, визначає, з урахуванням пропозицій усіх учасників групи НПМ, завдання кожного учасника;
- ▶ учасники групи НПМ на час відвідування НПМ повинні мати при собі такі документи: Уповноважений, представники Уповноваженого, працівники Секретаріату Уповноваженого службове посвідчення; залучені представники громадських організацій, експерти, вчені та фахівці, зокрема іноземні, документ, що посвідчує особу, та відповідне доручення Уповноваженого на участь у відвідуваннях НПМ;
- ▶ також в учасників групи НПМ можуть бути наявні необхідні технічні засоби, зокрема для фото- та відеофіксації, а в разі необхідності — засоби індивідуального захисту.

Потрапити на територію виправної колонії можна через контрольно-пропускний пункт, але передусім варто зустрітись із керівництвом. Адміністративна будівля має бути винесена за територію виправної колонії. У разі, якщо в адміністративній будівлі обладнаний пропускний пункт, варто звернутися до чергового КПП і вчинити такі дії: пред'явити черговому КПП посвідчення представника Уповноваженого, працівника Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, громадським моніторам та експертам — доручення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, паспорт, та назвати мету свого візиту. Попросити чергового КПП повідомити про своє прибуття начальника виправної колонії або його заступника і провести вас до нього або дозволити самостійно пройти до керівництва.

Під час проведення моніторингового візиту необхідно скористатися «Орієнтовним маршрутом відвідування» (Додаток 2).

Перешкоджання у проведенні відвідування:

У разі недопуску учасників групи НПМ до місця несвободи, створення перешкод у роботі групи НПМ, ненадання інформації, копії документів тощо, керівник групи НПМ повідомляє про це відповідного представника Уповноваженого, правоохоронні органи, Департамент НПМ та складає стосовно особи (осіб), яка(і) перешкоджає(ють) у проведенні відвідування, протокол про адміністративне правопорушення [за статтю 188-40 Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) (невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або представників Уповноваженого Верхов-

ної Ради України з прав людини), складає повідомлення про скоєння кримінального правопорушення за ознаками злочину, передбаченого [статтею 344 Кримінального кодексу України](#) (втручання в діяльність державного діяча), а після забезпечення працівниками правоохоронних органів умов для безперешкодного проведення відвідування НПМ продовжує розпочате відвідування НПМ. У разі виникнення будь якої екстреної ситуації під час відвідування НПМ, виникнення загрози життю та здоров'ю учасника групи НПМ, негайно повідомляють про це керівника групи НПМ, Департамент НПМ та правоохоронні органи.

3.2. Спілкування з керівником (заступником керівника) установи

Керівник групи НПМ на початку відвідування НПМ інформує керівника або інших відповідальних осіб місця несвободи про підставу та мету відвідування НПМ, представляє всіх учасників групи НПМ, організовує пред'явлення ними документів, що посвідчують особу, службових посвідчень та доручень Уповноваженого на участь у відвідуваннях НПМ (для представників громадських організацій), повідомляє про повноваження і завдання учасників групи НПМ, після чого учасники групи НПМ розпочинають відвідування НПМ.

До керівника (відповідальних осіб установи виконання покарання) доводяться повноваження групи НПМ та провадиться ідентифікація місця несвободи, з'ясовуються організаційні форми, форми власності, підконтрольність та підпорядкованість установи виконання покарання, керівництва тощо; визначається кількість та категорія осіб, які перебувають у місці несвободи, з'ясовуються підстави та терміни утримання (у разі необхідності та в індивідуальних конкретних випадках), а також наявності вразливих категорій осіб (дітей, іноземців, осіб з інвалідністю тощо).

Окремо нагадуються повноваження НПМ-групи на:

- ▶ безперешкодний огляд будь-яких приміщень, будівель і споруд місця несвободи, вивчення умов тримання та поведінки з утримуваними в ньому особами, проведення фото- та відеофіксації стану утримання осіб у місці несвободи, проявів неналежного поведінки з ними, будь-яких фактів порушення прав і свобод людини;

- ▶ опитування за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування, будь-яких осіб, які перебувають у місці несвободи, з метою отримання інформації стосовно поведінки з цими особами і умов їх тримання, у разі потреби, при перекладачеві, лікареві, працівниках місць несвободи;
- ▶ опитування інших осіб, які можуть надати інформацію стосовно поведінки з особами, утримуваними в місці несвободи і умов їх тримання;
- ▶ ознайомлення з будь-якими документами та записами з камер відеоспостереження, зокрема тими, що містять інформацію з обмеженим доступом, отримання їх копій.

Під час першого спілкування з керівником установи керівник моніторингової групи має запросити підготувати таку інформацію:

- ▶ Довідка про планове наповнення та загальну кількість засуджених; окремо для жінок з дітьми в будинку дитини; іноземці або особи без громадянства; військовополонені; засуджені з відділення господарчого обслуговування установи та довічно позбавлені волі; зокрема за категоріями (за статтю; віком — 18–59, 60 та старші; засуджені до довічного позбавлення волі; залучені до праці тощо), зокрема за місцем їхнього перебування (ДІЗО, ПКТ (ОК)), та секторами; за зайнятістю: залучені до господарчого обслуговування установи, до роботи на виробництві (підсобному господарстві); здобувачів базової, повної середньої, професійно-технічної, вищої освіти;
- ▶ Довідка про стан правопорядку (злочинності) та практики застосування заходів заохочення та дисциплінарних стягнень (дисциплінарна практика (за рік));
- ▶ Довідка про кількість осіб, які перебувають на профілактичному обліку за категоріями (злісні порушники режиму тримання, схильні до самогубства, втечі, членоушкоджень, відторгнуті загалом тощо);
- ▶ Довідка про застосування до всіх категорій утримуваних в установі фізичної сили та спеціальних засобів за рік;
- ▶ Довідка про комунально-побутове забезпечення, зокрема харчування за рік;
- ▶ Довідка про вартість харчування на одного ув'язненого / засудженого на день;

- ▶ Довідка про смертність за рік (зокрема через суїцид);
- ▶ Штатний розпис та наявні вакансії;
- ▶ Копія внутрішнього розпорядку дня окремо для кожного сектору, якщо вони різняться;
- ▶ Інформацію про результати проведених відомчих перевірок діяльності установи, перевірок та актів прокурорського реагування (копії перевірок та виконання вказівок, реагування тощо);
- ▶ копія акта вимірювання площі;
- ▶ асортимент товару в крамниці установи.

3.3. Виявлення порушень прав людини

У разі виявлення під час візиту випадків жорстокого, нелюдського поводження, катування, інших порушень прав утримуваних у місці не-свободи осіб, зокрема тих, що становлять загрозу життю та здоров'ю таких осіб, керівник групи НПМ вживає невідкладних заходів до припинення порушення та/або виклику екстрених служб правоохоронних органів, охорони здоров'я, надзвичайних ситуацій, служби у справах дітей тощо та залишаються на місці до їхнього прибуття.

Група НПМ документує (фіксує) виявлені ознаки катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, якщо це можливо, то відповідно до стандартів Стамбульського протоколу⁷.

Якщо виявлені порушення неможливо усунути негайно, то за підсумками кожний учасник групи НПМ доводить до відома керівника місця не-свободи та/або інших відповідальних осіб свої зауваження, виявлені порушення та недоліки.

У разі необхідності керівник групи НПМ заповнює бланки пояснень (додаток 2 до Регламенту ([Наказ Уповноваженого ВРУ з прав людини від 02.06.2023 № 60.15/23](#))⁸, формулюючи перелік запитань до вказаних осіб та пропонує їм власноручно надати на ім'я Уповноваженого пояснення стосовно фактичної і правової підстави своїх дій та рішень, або занотує їхні відповіді у бланку пояснення, за формою, зразок якої до-

⁷ <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-06/Istanbul%20Protocol%20in%20Ukrainian.pdf>.

⁸ <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%2060.15.23.pdf>.

дається, після чого надає його для підписання опитуваній особі, а також сам підписує бланк пояснення як опитувач. У разі відмови вказаних осіб надавати чи підписувати пояснення, про це зазначається в заповнених бланках пояснень і відображається у звіті відвідування НПМ.

1. Захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання

Згідно зі статтею 1 Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання⁹ термін «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюють сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких її підозрюють, а також залякати чи змусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюють державні посадові особи чи інші особи, які виступають як офіційні, чи з їхнього підбурювання, чи з їхнього відома, чи за їхньої мовчазної згоди. Цей термін не охоплює біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково. Разом із тим визначення «катування» у цій Конвенції може мати ширше трактування чи застосування національним законодавством чи іншими міжнародними договорами.

ЄСПЛ вважає, що для того, щоб підпадати під дію [статті 3 ЄКПЛ](#), акт жорстокого поводження, чи то катування, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, має досягати мінімального рівня жорстокості. Оцінювання цього порогу суворості робиться з огляду на конкретні обставини справи, як-от: тривалість неналежного поводження; фізичні наслідки жорстокого поводження; психічні наслідки; стать, вік і стан здоров'я потерпілого тощо.

Задля запобігання неналежному поводженню, [статтею 10 Конвенції ООН проти катувань](#) та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання мають бути внесені навчальні матеріали та інформація про заборону катувань до програми підготовки персоналу правових органів, цивільного або військового медичного персоналу, державних посадових осіб, які можуть мати відношення до утримання під вартою й допитів осіб, які зазнали

⁹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.

будь-якої форми арешту, затримання чи ув'язнення, або до поведження з ними. Держава вносить цю заборону до правил або інструкцій, що стосуються обов'язків і функцій будь-яких таких осіб.

Виявлення випадків катувань або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поведження чи покарання Основні критерії оцінювання порушення:

- ▶ надмірне або неправомірне застосування заходів фізичного (морального впливу), спеціальних засобів, зброї;
- ▶ застосування непередбачених законодавством методів і заходів покарання;
- ▶ відсутність перевірки за випадками неналежного поведження;
- ▶ відсутність фіксації тілесних ушкоджень та побутових травм тощо.

Серед неналежного поведження може бути і необґрунтоване або надмірне дисциплінарне стягнення, планування та проведення операцій (навчання) із застосуванням сили, неналежні умови тримання тощо.

Під час моніторингового візиту головне джерело інформації про порушення — конфіденційне інтерв'ю із засудженими, а також матеріали особових справ засуджених, службових перевірок, журнали та книги обліку, медична документація. З метою виявлення фактів неналежного поведження та видів покарань також проводиться візуальний огляд засуджених (за згодою), щоб виявити тілесні ушкодження. Необхідно зробити детальний опис ушкоджень та обставин, за яких їх отримання, провести фотофіксацію (з дозволу засуджених). Група НПМ перевіряє наявну інформацію у службовій документації щодо обставин та умов отримання тілесного ушкодження. Фіксація монітором факту виявлення неналежного поведження не залежить від суб'єкта, що спричинив тілесні ушкодження. Хто був суб'єктом неналежного поведження (персонал, інші засуджені, треті особи), потрібно для внесення відомостей у звіт та базу.

Разом із тим особливої уваги заслуговують факти порушень, скоєні працівниками ВК: позаслужбові стосунки із засудженими, їхніми близькими з ознакою неналежного поведження; умисне приниження людської гідності, спричинення фізичних чи моральних страждань засудженим; незаконне застосування до них вогнепальної зброї, гумових кийків, гамівної сорочки, наручників, фізичної сили тощо. За кожним таким фактом має бути проведене належне службове розслідування та вжиті передбачені законом заходи реагування.

Моніторингова група перевіряє наявну інформацію у службовій документації щодо обставин та умов отримання тілесного ушкодження, зокрема:

- ▶ медична документація на факт належної фіксації тілесних ушкоджень;
- ▶ факт повідомлення медичним працівником керівництва ВК, а керівництво ВК про виявлення тілесних ушкоджень — прокурора;
- ▶ фіксація в Журналі обліку виявлених тілесних ушкоджень в осіб, які прибули до установи виконання покарань¹⁰;
- ▶ фотофіксація (кольорові фотознімки видрукуюються в медичну карту амбулаторного хворого¹¹ та особову справу);
- ▶ факт фіксації отримання травми в КоЗП та повідомлення органа досудового розслідування¹².

Перевірці підлягають також Журнал обліку засуджених, які перебувають у короткочасних виїздах або в закладах охорони здоров'я, Постанова про переведення в медичну частину або в лікарняний заклад; Журнал обліку перевірок засуджених, які перебувають у закладах охорони здоров'я, щоденник індивідуальної роботи із засудженим, Журнал обліку роботи із засудженими, які потребують підвищеного контролю з боку персоналу установи та результатів індивідуальної роботи з ними, Журнал обліку переміщення засуджених (осіб, взятих під варту, військовополонених) та реєстрації особових справ засуджених (осіб, взятих під варту), відеозаписи з бодікамер.

У разі виявлення факту неповідомлення до правоохоронних органів випадків, що призвели до отримання засудженим тілесних ушкоджень керівник моніторингової групи викликає правоохоронні органи (прокуратуру, поліцію, територіальні органи ДБР) для фіксування, документування фактів щодо можливих ознак кримінального правопорушення, передбаченого [статтею 127 КК України](#), або інших правопорушень.

¹⁰ [Наказ Мініюсту та МОЗ від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі».](#)

¹¹ [Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110 \(форма первинної облікової документації № 025/о «Медична карта амбулаторного хворого № _____»\)](#)

¹² [Наказ Мініюсту від 02.02.2017 № 254/5 «Про затвердження Порядку прийняття та обліку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події»](#)

ЄСПЛ у справі «Лотарев проти України» зазначив: «Визнавши, що працівники колонії застосували до заявника силу, внаслідок чого зламали два ребра, Уряд доводив, що вона була правомірною та не надмірною реакцією на його непокору. Суд визнав, що застосування до особи, позбавленої волі, заходів фізичного впливу, які не були спричинені її власною поведінкою, — приниження її гідності та, загалом, порушення права, гарантованого статтею 3. Окрім того, державні органи були зобов'язані провести ефективне розслідування обставин, за яких заявникові було завдане ушкодження».¹³

Неналежне поводження охоплює також завдання засудженим моральних страждань, пов'язаних, зокрема, із неповагою до їхньої гідності. Серед таких порушень можуть бути:

- ▶ зневажливе (фамільярне) ставлення до засуджених адміністрації установи, поділ їх на групи (статуси), вживання прізвиськ; специфічні умови тримання, створені для осіб, яких відторгнула основна маса засуджених (окремі спальні приміщення, часто з неналежними умовами, окремі столи в їдальні тощо);
- ▶ висвітлення для загальної маси засуджених (або працівників адміністрації) або поширення конфіденційної інформації щодо внесення окремих осіб до переліків профілактичного обліку (схильних до самоушкодження, втечі тощо), сексуальної орієнтації, сімейних стосунків;
- ▶ застосування наручників щоразу під час виведення поза межі камери, якщо таке застосування не обґрунтовується ризиками;
- ▶ повертання лицем до стіни під час входу в камери персоналу чи інших осіб;
- ▶ безпідставне регулярне переведення з однієї камери до іншої;
- ▶ спілкування через віконце у дверях камери;
- ▶ супровід із собаками в межах приміщень установи без необхідності тощо.

У справі ЄСПЛ «Каверзін проти України» (*Kaverzin v. Ukraine*) визначив, що нормативно-правові акти, як виявляється, дозволяють органам влади застосування згаданих засобів стримування до всіх чоловіків, засуджених до довічного позбавлення волі, без урахування їхнього особистого становища та конкретної небезпеки, яку вони могли чи не могли становити. Навіть коли заявник не особливо уразливий, застосу-

¹³ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_882#Text.

вання подібних норм без особистого оцінення кожного випадку може призвести до виникнення проблем за [статтею 3 ЄКПЛ](#)¹⁴.

Доглядові обов'язки пенітенціарного персоналу щодо контингенту охоплюють обов'язок захищати ув'язнених від інших ув'язнених, які хочуть заподіяти їм якусь шкоду. Власне, насильство серед в'язнів часто трапляється в усіх пенітенціарних системах і набуває різноманітних форм, від малопомітних виявів переслідування до відвертого приниження із застосуванням фізичної сили¹⁵.

У ВК моніторинговій групі необхідно звернути увагу на повноваження «днювального» — чергового у відділенні з числа засуджених, який не повинен бути наділений обов'язками та правами адміністрації колонії. [Доповідь КЗК, за наслідками візиту в Україні в 2020 році](#) містить коментар, що очевидно те, що адміністрація, контролюючи ситуацію з поведінкою, застосовувала жорстоке поводження з ув'язненими в колоніях переважно через «днювальних».

Серед інших порушень відбуття покарання є ситуація з довічно засудженими, що відбувають тривалий термін покарання або в одиночній камері або в камерах, розрахованих на 2–3 особи, 23 години на добу, без організованої діяльності та лише з годинною прогулянкою. У справі ЄСПЛ «[Петухов проти України-2](#)» Суд розглядав, що в Україні засуджені до довічного позбавлення волі відокремлені від інших засуджених і щодня проводять до двадцяти трьох годин у своїх камерах, які зазвичай розраховані на двох чи трьох засуджених, з мінімально організованою діяльністю та спілкуванням, що не дають можливості досягти прогресу в реабілітації¹⁶.

Узагальнення з 25-ї Загальної доповіді КЗК «Ситуація із засудженими до довічного позбавлення волі»¹⁷ та з [Доповіді КЗК Уряду України за результатами візиту до України з 08 по 21 грудня 2017 року](#) виявила такі порушення:

«...Щодо режиму для засуджених до довічного позбавлення волі, то ситуація залишилися практично незмінною, бо, попри постійні рекомендації КЗК, зміни до відповідного законодавства не внесено. Засуджених до довічного позбавлення волі продовжують тримати окремо

¹⁴ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_851#Text.

¹⁵ <https://rm.coe.int/16806cd24b>.

¹⁶ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d98#Text.

¹⁷ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680696a9d>.

від інших засуджених і до 23 годин на добу вони проводять у своїх камерах, (зазвичай) розрахованих на двох або трьох осіб, практично без організованої діяльності та спілкування (за винятком періодичної роботи та обмеженого доступу до спортзалу, настільного тенісу та інтернету — до години щодня). Особливо складною ситуація була для тих засуджених, які трималися в камерах самі (за власним клопотанням або з міркувань безпеки, бо вважалися такими, що становили загрозу для інших засуджених), та режим яких *de facto* упродовж багатьох років становив одиночне ув'язнення.

КЗК продовжує вважати, що режим для засуджених до довічного позбавлення волі в Україні має бути ґрунтовно переглянутий з метою внесення структурованої програми конструктивної та бажаної діяльності поза межами камери; соціальні працівники та психологи повинні активно працювати із засудженими до довічного позбавлення волі, щоб заохочувати їх брати участь у цій програмі та намагатися безпечно залучити їх до спілкування з іншими засудженими упродовж принаймні частини кожного дня. Немає жодного виправдання систематичному відокремленню засуджених до довічного позбавлення волі від інших засуджених».

Ситуація з утриманням довічно позбавлених волі виявляється шляхом спілкування та огляду сектору для утримання відповідної категорії засуджених, витребування довідки про розміщення засуджених та огляду плану покамерного розміщення.

Застосування до засуджених заходів стягнення врегульовано [статтями 131–1–135 КВК України](#) (правомірність застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції див. в розділі дисциплінарне стягнення).

До неналежного поведження можна відносити обставини, через які засуджений не отримує медичної допомоги або неякісне лікування надають неналежні фахівці (див. методичні рекомендації щодо проведення відвідувань до медичних частин та лікарень пенітенціарних закладів).

Примусове годування, в разі невідповідності до процедур, що визначаються законодавчими нормами, також може становити неналежне поведження (див. методичні рекомендації щодо проведення відвідувань до медичних частин та лікарень пенітенціарних закладів).

Право на гідні умови тримання

Реалізація права на гідні умови тримання охоплює:

- ▶ наявність пристосованих для проживання приміщень;
- ▶ дотримання норми площі на особу;

- ▶ наявність вентиляції та можливість провітрювання;
- ▶ достатність природного та штучного освітлення, функціонування нічного освітлення;
- ▶ забезпечення належного температурного режиму;
- ▶ обладнання приміщень меблями та інвентарем;
- ▶ забезпечення індивідуальним спальним місцем;
- ▶ забезпеченість постільними речами (білизною);
- ▶ відповідність побутових умов до правил санітарії та гігієни;
- ▶ можливість дотримання особистої гігієни;
- ▶ можливість миття в лазні (брати душ);
- ▶ доступ до санітарного вузла в умовах чистоти та пристойності;
- ▶ доступ до питної води;
- ▶ забезпечення права на прогулянку (доступ до свіжого повітря), наявність належно обладнаного прогулянкового майданчика;
- ▶ забезпечення права на якісне та здорове харчування;
- ▶ функціонування водо-, тепло-, електромереж.

Основні вимоги до умов перебування засуджених висвітлені в НПА України (див. Додаток 5).

Неналежним поведженням можуть бути неналежні умови тримання під вартою. В одній з останніх справ, Сілі проти України¹⁸ ЄСПЛ, встановив серед сукупності неналежних умов порушення [ст. 3 ЄКПЛ](#) у виправних колоніях. Зокрема, визнав порушення у ВК: камери були переповнені і часто в них проживали четверо засуджених, хоча вони були розраховані на двох осіб. Вбачається, що під час тримання під вартою у виправній колонії № 56 він мав у своєму розпорядженні лише 3 кв. м. Вони були обладнані вкрай незручними двоярусними ліжками. У камерах не було штучної або природної вентиляції, тому заявник піддавався пасивному палінню співкамерників. У камері було дуже волого, а стіни були вкриті цвіллю. Крім того, у зимовий період було надзвичайно холодно, а у літній — нестерпно спекотно. Туалет відокремлювався від житлової зони лише низькою перегородкою. Він не був обладнаний сантехнічними колінами для запобігання поширенню неприємних запахів, тому в повітрі постійно був сморід. Гігієнічні засоби першої необхідності ув'язненим не видавалися, окрім 200 г мила на місяць, чого було явно недостатньо. Заявник діставав доступ до душової кімнати

¹⁸ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g46#Text.

кожні два тижні. Виправна колонія була заражена щурами. Харчування було недостатнє і несмачне. Свіжих фруктів не надавали.

Зазначені порушення можна виявити шляхом конфіденційного спілкування, огляду приміщень, висновків ДСанПін 2.2.4-171-10 про якість питної води, замірів площі камер (без санвузла), заміри шумів та освітлення спеціальними приладами або встановленим ПЗ.

Під час вивчення питання розміщення засуджених, умов їхнього утримування увага звертається на **додержання встановлених законом санітарних норм житлової площі: для засуджених це 4 квадратні метри на одну особу** ([статтею 115 КВК](#))¹⁹.

ЄПП та рекомендації КЗК встановлюють інакші мінімальні стандарти з персональної житлової площі в пенітенціарних установах:

- ▶ 6 кв. м жилої площі на камеру для тримання однієї особи + додаткові кв. метри на санітарне обладнання;
- ▶ 4 кв. м жилої площі на одного в'язня на камеру для тримання кількох осіб + повне розподілення санітарного обладнання;
- ▶ не менше ніж 2 метри між стінами камери; не менше ніж 2,5 метра між підлогою та стелею камери. Отже, камера для утримання одного в'язня має вимірюватися 6 кв. м, з урахуванням простору, що вимагається для санітарної прибудови (зазвичай від 1 до 2 кв. м). Так само, простір, зайнятий санітарною прибудовою, має бути вилучений з обрахування 4 кв. м на одного засудженого в камерах для тримання багатьох осіб. [Правило 18.5 ЄПП](#) проголошує, що ув'язнених зазвичай треба розміщати на ніч в окремих камерах, хіба що їм зручніше розташовуватися разом з іншими ув'язненими.

Бажаний стандарт стосовно загальних камер КЗК визначив шляхом додавання 4 кв. м на кожного індивідуального засудженого до мінімальної житлової площі 6 кв.м. житлової площі для загальних камер, наприклад:

- ▶ 2 засуджених: щонайменше 10 кв. м (6 кв. м + 4 кв. м) житлової площі + окрема санітарна прибудови (зазвичай 1–2 кв. м);
- ▶ 3 засуджених: щонайменше 14 кв. м (6 кв. м + 8 кв. м) житлової площі + окрема санітарна прибудови (зазвичай 1–2 кв. м);

¹⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15?find=1&text=%D0%B6%D1%96%D0%BD#Text>.

- ▶ 4 засуджених: щонайменше 18 кв. м (6 кв. м + 12 кв. м) житлової площі + окрема санітарна прибудови (зазвичай 1–2 кв. м).

У будь-якій камері, де міститься більше ніж один ув'язнений, санітарна частина повинна бути повністю перегороджена.

Щодо багатомасштабних спільних приміщень, де розміщуються понад 10 ув'язнених чи засуджених, КЗК у своїй 11-й Доповіді²⁰ критикує ідею розміщення в багатомісних приміщеннях, бо умови утримання несприятливі та тісні, без дотримання приватності. КЗК виявляє високий ризик залякування та насильства в таких багатомісних приміщеннях, а також ускладнення контролю з боку персоналу.

Виявлення інших порушень умов тримання, як-от обладнання приміщень меблями та інвентарем, забезпеченість відповідним освітленням, температурним режимом, вентиляцією, наявність прогулянкових двориків тощо детально описано в розділі 3.2, «Огляд приміщення».

Забезпечення речовим майном:

До речового майна належать усі предмети одягу, взуття, білизна, постільні речі, а також ремонтний матеріал. Забезпечення речовим майном проводиться за нормами, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 20.02.2012, № 280/5 «Про затвердження Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання в УВП та СІЗО»²¹. Зазначені норми визначають кількість та строки носіння (експлуатації) предметів, що видаються на одну особу:

- ▶ [Норма належності речового майна для засуджених чоловіків, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах,](#)
- ▶ [Норма належності речового майна для засуджених жінок, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах,](#)
- ▶ [Норма належності постільних речей для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах,](#)
- ▶ [Норма належності речового майна для вагітних жінок, матерів-годувальниць та годувальниць, які відбувають покарання в установах виконання покарань,](#)

²⁰ <https://rm.coe.int/16806cc449>.

²¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0261-12#Text>.

- ▶ Норма належності одягу, взуття і м'якого інвентарю для дітей, які перебувають у будинках дитини при установах виконання покарань.

Речове майно, яким установа забезпечила засудженого та вартість якого повністю відшкодована засудженим, а також придбане в крамниці установи чи отримане в посилках (передачах), — його власне речове майно. Майно установи таврується.

У разі, якщо в засуджених, яких переводять до інших установ або звільняють від відбування покарання, нема необхідного за сезоном одягу та взуття або коштів на їх придбання, вони забезпечуються одягом та взуттям із підмінного фонду безоплатно.

У разі передчасного зносу, псування або втрати постільних речей, одягу та взуття засудженими, нове речове майно відпускається на підставі особистих заяв засуджених і розпорядження керівника установи за кошти, що розміщені на особових рахунках. Якщо коштів на особових рахунках нема, засудженим видається речове майно з підмінного фонду безоплатно.

Перелік предметів першої необхідності, засоби особистої гігієни, інші речі та предмети наводяться в Правилах внутрішнього розпорядку УВП²².

Особливості забезпечення засуджених речовим майном

Із засуджених, які не працюють, вартість одягу, взуття та білизни утримується з коштів, які є на їхніх особових рахунках. Якщо в засудженого нема коштів на особовому рахунку, установа має право пред'явити йому позов через суд.

Дітям у будинку дитини одяг, взуття, білизна надають безоплатно.

Комунально-побутове обслуговування

У місцях позбавлення волі побут забезпечується шляхом систематичного проведення комплексу заходів з обслуговування ув'язнених / засуджених. На підставі Постанови КМУ від 14 лютого 2017 р. № 80 утримання засуджених в установах виконання покарань охоплює надання

²² https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18?find=1&text=%D0%86%D0%86.%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B8+%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BE%D1%97+%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B8+#w2_1.

житлово-комунальних та побутових послуг²³. До житлово-комунальних послуг, що надаються засудженим, належать:

- ▶ комунальні послуги (централізоване постачання холодної води, централізоване постачання гарячої води, водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем), газо- та електропостачання, централізоване опалення, а також вивезення побутових відходів тощо);
- ▶ послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, санітарно-технічне обслуговування, обслуговування внутрішньобудинкових мереж, освітлення місць загального користування, поточний ремонт, вивезення побутових відходів тощо).

До побутових послуг, що можуть надаватися засудженим, належать послуги:

- ▶ з ремонту взуття; з ремонту одягу та побутових текстильних виробів; з ремонту, реставрації та поновлення меблів; з ремонту радіотелевізійної та іншої аудіо- та відеоапаратури; з ремонту електропобутової техніки та інших побутових приладів; з прання, оброблення білизни та інших текстильних виробів; лазень (1 раз за 7 днів з одночасною зміною натільної та постільної білизни); з дрібного ремонту, прасування білизни та одягу; перукарень.

Засуджені на бажання можуть користуватися послугами установ та підприємств комунально-побутового обслуговування за місцем розташування ВК.

До таких послуг належать пошиття одягу та взуття цивільного зразка, їх ремонт, чищення одягу, ремонт побутової техніки та годинників, що належать засудженим, фото-, відеозйомка (під контролем персоналу ВК), а також інші послуги з дозволу адміністрації ВК. Для надання додаткових послуг ув'язнені та засуджені можуть запрошувати відповідних фахівців з дозволу адміністрації ВК.

Додаткові послуги надають засудженим на підставі їхньої заяви на ім'я начальника ВК та сплачуються коштами, які є на їхніх особових рахунках.

Засудженим до позбавлення волі — особам з інвалідністю першої та другої груп, жінкам з вагітністю понад чотири місяці, непрацюючим

²³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-2017-%D0%BF#top>.

жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, непрацюючим чоловікам віком понад шістдесят років і жінкам понад п'ятдесят п'ять років (якщо вони не одержують пенсії), а також особам, звільненим від роботи через хворобу, зокрема хворим на активну форму туберкульозу, комунально-побутові послуги надають безоплатно.

Забезпечення санітарно-гігієнічними засобами ведеться за нормами, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 10.02.2012 року № 233/5 «Про норми витрат мила та мийних засобів для осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторів...»²⁴. Зазначені норми визначають витрати на одну особу:

- ▶ [Норма витрат шампуню, мила на туалетні, санітарно-гігієнічні потреби, миття в лазні, засобами особистої гігієни для осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.](#)
- ▶ [Норма витрат мийних засобів на прання речового майна та постільних речей для осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби.](#)

КЗК рекомендує засудженим надавати достатню кількість засобів для гігієни. Зокрема, засудженим мають безоплатно видаватись ключові предмети гігієни, а також засоби для прибирання їхніх камер. Приймати душ мають двічі на тиждень, а засуджені, хворі на туберкульоз, — щодня.

ЄПП передбачає, що ванних і душевих повинно бути достатньо, для того щоб кожен ув'язнений міг користуватися ними за температури, яка відповідає кліматові, по змозі, щодня, але не менш ніж двічі на тиждень або частіше, якщо це необхідно для підтримки гігієни. Адміністрація має передбачити необхідні заходи для задоволення санітарних потреб жінок.

Забезпечення права на якісне та здорове харчування

Засуджені безплатно одержують на добу триразове гаряче харчування, яке забезпечує нормальну життєдіяльність організму — наказ Мін'юсту 15.06.2021 № 2160/5²⁵. (Особи хворі на туберкульоз отримують 5-разове харчування).

Установа повинна зберігати документи від постачальника, що підтверджують якість та безпеку харчових продуктів відповідно до вимог,

²⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0204-12#Text>.

²⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0800-21#Text>.

встановлених санітарними заходами та/або технічними регламентами згідно із [ЗУ «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»](#). Видача продуктів у їдальню на планове забезпечення, а також на покращення харчування проводиться на підставі накладної, яка виписується відповідно до меню-розкладки продуктів та наказу по установі про кількість осіб, які тримаються в установі, згідно з нормами харчування. Харчові продукти отримані від підсобного господарства, повинні пройти ветсанекспертизу.

Право на продовольче забезпечення настає з моменту прибуття до установи. Особи, яким право на продовольче забезпечення надано вперше, зараховуються на харчування наказом начальника установи із зазначенням кількості осіб, які харчуються за кожною нормою окремо. Засуджені, які виявляють бажання харчуватись їжею, отриманою в посылках, передачах чи придбаною в крамниці установи, подають на ім'я начальника установи письмову заяву про зняття їх із котлового забезпечення. Перелік харчових продуктів, предметів першої необхідності, інших речей та предметів, які засуджені можуть отримувати в посылках (передачах) та бандеролях, купувати в крамницях УВП та зберігати при собі, наведений в Правилах внутрішнього розпорядку УВП. Заяву розглядає комісія, яку очолює начальник установи та до складу якої входять: заступник начальника установи з інтендантського та комунально-побутового забезпечення, начальник лікарняного закладу або завідувач медичної частини (фельдшерського пункту) ЦОЗ ДКВС, начальник оперативної частини, начальник відділу режиму, нагляду та охорони, заступник начальника установи із соціально-психологічної роботи. За рішенням комісії засудженого знімають із котлового забезпечення та письмово попереджають про можливі негативні наслідки для здоров'я у разі відмови від гарячого триразового харчування. Повернутися можна в будь-який час за відповідною заявою.

У разі накладення на засудженого, знятого з котлового забезпечення, дисциплінарного стягнення у вигляді поміщення в дисциплінарний ізолятор або переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) він повертається на котлове забезпечення на час накладення такого стягнення, про що черговий помічник начальника установи інформує посадову особу, відповідальну за підготування щоденного наказу по установі про кількість осіб, які тримаються в установі. Засуджені за письмовою заявою, поданою на ім'я начальника установи, тимчасово знімаються з продовольчого забезпечення на час перебування їх на

тривалому побаченні. У разі переміщення (в суд, іншу колонію тощо) особам, яких забезпечують харчуванням в установах, видають набір су-хих продуктів.

Харчування в ВК організовується: в години, встановлені розпорядком дня, окремо за структурними дільницями установи виконання покарань, відділеннями соціально-психологічної служби та бригадами з урахуванням їх надійної ізоляції в їдальні, на контрагентських об'єктах — на спеціально обладнаних для цього місцях. Якщо їдальня розташована на межі житлової і виробничої зон, споживання їжі робочою зміною може організовуватися в їдальні, але із забезпеченням вимог ізоляції засуджених, які перебувають у житловій зоні, від засуджених, які працюють на виробництві. Засуджені, яких тримають у ДПК, споживають їжу в спеціально визначених для цього місцях у межах зазначеної дільниці. Особам, яких утримують у ПКТ, їжу видають безпосередньо в камери. Проміжок часу між споживанням їжі не повинен перевищувати семи годин (без урахування часу, відведеного для сну). Для хворих на туберкульоз проміжок часу між споживанням їжі не повинен перевищувати 3,5 години, не враховуючи часу, відведеного для сну.

На дієтичне харчування зараховуються особи, які страждають хворобами органів травлення. Зарахування на дієтичне харчування проводиться згідно з наказом начальника установи на підставі затверджених начальником (завідувачем) закладу охорони здоров'я списків осіб, які потребують такого харчування. Їжа готується за окремим меню-розкладкою продуктів, що складають начальник (завідувач) закладу охорони здоров'я та старший інспектор з організації продовольчого забезпечення разом із начальником (керівником) їдальні. Дієтичне харчування передбачає у плануванні часткову заміну одних продуктів іншими згідно з нормами заміни. Норми харчування передбачені Постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 1992 р. N 336 «Про норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах ДКВС»²⁶.

Мониторам необхідно звертати увагу на наявність ярликів на тарі, пакованні; наявність розбіжностей між виявленими за перевірки фактичною масою продовольства і даними облікових залишків; порушення умов та термінів зберігання харчової продукції.

²⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/336-92-%D0%BF#Text>.

На харчоблоці установи щодня залишаються добові проби кожної страви раціону. Добір проб проводить кухар з казана при медичному працівникові закладу охорони здоров'я в чистий посуд з кришкою (попередньо помитий та перекип'ячений) до видачі їжі. Добові проби зберігаються в холодильнику їдальні за температури від +4 до +8 °С. Проби страв кожного споживання їжі зберігаються протягом доби до закінчення аналогічного споживання їжі наступного дня.

Під час відвідування НПМ варто звернути увагу на органолептичні властивості приготовленої їжі. Окремі показники якості приготовленої їжі оцінюють у такій послідовності: візуально (зовнішній вигляд, колір), запах, консистенція; дегустація (смак, однорідність тощо). Спочатку вивчають страви, що мають слабковиражений запах та смак (круп'яні супи тощо), а потім інші, смак та запах яких виразніший. Огляньте наказ про котлове забезпечення, наказ про норми дієт та кількості осіб, котловий ордер, накладні на відпуск продукції зі складу, меню-розкладку продуктів, бракеражний журнал готової продукції, книгу обліку якості їжі, журнал здоров'я працівників харчоблоку, медичні книжки персоналу харчоблоку, рекомендований перелік страв на тиждень, добові проби, санітарний стан, працездатність резервних засобів приготування їжі у разі відімкнення електроенергії (газу), миття посуду, порядок роздачі їжі (особливо в камерні приміщення).

Явна недостатність харчування ув'язненого може сама по собі порушити питання відповідно до статті 3 ЄКПЛ (Дудченко проти Росії)²⁷. Питання повноцінного харчування стає принциповим у разі ув'язнення жінки, яка годує дитину груддю (Корнейкова та Корнейков проти України)²⁸. Питання надання повноцінного харчування набуває більшої актуальності під час транспортування ув'язненого до суду (Старокадомський проти Росії)²⁹. Ненадання дієтичного харчування ув'язненому з огляду на стан його здоров'я не може бути виправдане економічними труднощами органів державної влади (Ебедін Абі проти Туреччини)³⁰.

²⁷ <http://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22languageisocode%22:%5B%22UKR%22%5D,%22apppo%22:%5B%2237717/05%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D%7D>

²⁸ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b56#Text.

²⁹ <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-87886%22%5D%7D>.

³⁰ <http://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22fulltext%22:%5B%22Ebedin%20Abi%20v.%20Turkey%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-181782%22%5D%7D>.

Придбання засудженими предметів першої потреби, а також отримання посилок (передач)

Для засуджених у пенітенціарних установах організовується торгівля харчовими продуктами та предметами першої потреби, для чого в кожній установі влаштовується магазин (крамниця). Вивід засуджених з ПКТ виправних колоній (секторів) максимального рівня безпеки, ДПК для придбання харчових продуктів та предметів першої потреби законодавством не передбачений. У зв'язку з цим кожний засуджений для придбання товару повинен заповнити та здати спеціально призначеним представникам адміністрації бланк-заяву. Отриманий за заявками товар видається їм у камері під розписку.

Засуджені, які тримаються у ВК мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, дільницях соціальної реабілітації, можуть придбавати товари як у крамниці ВК, так і в цивільній мережі роздрібно-ї торгівлі в межах населеного пункту розташовання установи за умови забезпечення нагляду за їхньою поведінкою.

У разі отримання від засуджених скарг на обмеження прав на користування торговельною мережею бажано ознайомитися з їхніми особовими рахунками у фінансовій частині ВК, а також грошовими квитанціями і заявами на придбання продуктів та предметів повсякденного вжитку. Доцільно під час інтерв'ю опитати засуджених на предмет можливості користування крамницею, який порядок, графік роботи тощо. Окремо вивчається асортимент крамниці, доступність цін на товари для засуджених.

Під час вивчення питань, пов'язаних з реалізацією права засуджених на отримання посилок передач, зверніть увагу на: наявність у відповідних приміщеннях інформації для громадян (витягів із законодавства та нормативно-правових актів Державної пенітенціарної служби України) щодо асортименту та дозволеної кількості речей, на які встановлено обмеження; відповідність обладнання та санітарно-гігієнічний стан приміщення для відвідувачів (своєчасність прибирання сміття, наявність письмового приладдя, доступ до питної води та санітарного вузла); наявність контрольних терезів, санітарний стан приміщень та інвентарю, що використовується для перегляду посилок (передач).

2. Право на життя та безпечні умови утримання (ст. 27 Конституції України)

Забезпечення укриттям та евакуація

Постановою КМУ від 07.11.2018 р. № 934 затверджено порядок проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану³¹, зокрема засуджених осіб (військовослужбовців), які відбувають такі покарання, як позбавлення волі на певний строк, так і довічне позбавлення волі. Рішення про проведення евакуації з місцевостей, наближених до районів, де ведуться бойові дії, до відповідних установ виконання покарань, які розташовані в безпечній місцевості, приймає відповідне військове командування разом з військовими адміністраціями (у разі їх утворення). Організація проведення евакуації покладається на Мін'юст.

На виконання листа Департаменту з питань виконання покарань від 29.11.2022 № 26–13784/ГрВС із засудженими мають бути проведені інструктажі з питань безпеки життєдіяльності під час воєнного часу. У разі сигналів тривоги та безпосередньої загрози персонал установ виконання покарань повинен вжити заходів для зосередження засуджених у безпечному місці (укритті). Укриття повинні бути додатково обладнані засобами відпочинку (місця для сидіння), медикаментами, засобами обігріву та запасами питної води.

Установи мають передбачати захисні споруди цивільного захисту, найпростіші укриття, підвали або інші приміщення, придатні для укриття засуджених та персоналу і безпечного перебування в них. Норми Вимог³² щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту повністю або частково можуть використовуватися для організації утримання та експлуатації захисних споруд формувань ДКВС, за рішенням відповідних центральних органів виконавчої влади (абзац третій пункту 2 розділу 1 Вимог).

Для з'ясування наявності порушень виконання вимог з формування та забезпечення укриттів необхідно додатково ознайомитися з рішенням центрального органу виконавчої влади відповідного адміністративного центру, на території якого розміщена установа.

³¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-%D0%BF#n8>.

³² https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18?find=1&text=%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B6#w1_1.

Протипожежна безпека

У житлових і камерних приміщеннях має дотримуватися стан протипожежної безпеки, зокрема вимоги Правил техніки безпеки, а також Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених [наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417](#). Не повинна допускатись експлуатація пошкоджених розеток, електрокабелів побутових електроприладів, які втратили ізоляційні здатності, саморобних подовжувачів, що можуть призвести до короткого замикання та пожежі.

У приміщеннях установи відповідним документом (наказом, інструкцією тощо) повинен бути встановлений протипожежний режим, який охоплює: порядок утримання шляхів евакуації; визначення спеціальних місць для куріння; порядок використання побутових нагрівальних приладів; порядок проведення тимчасових пожежонебезпечних робіт; правила проїзду та стоянки транспортних засобів; порядок відімкнення від мережі електроживлення обладнання та вентиляційних систем у разі пожежі; порядок огляду й зачинення приміщень після закінчення роботи; порядок проходження посадовими особами навчання й перевірки знань з питань пожежної безпеки, а також проведення з працівниками протипожежних інструктажів і занять з пожежно-технічного мінімуму з призначенням відповідальних за їх проведення; порядок організації експлуатації і обслуговування наявних засобів протипожежного захисту; порядок проведення планово-запобіжних ремонтів та оглядів електроустанов, опалювального, вентиляційного, технологічного та іншого інженерного обладнання; порядок дій у разі виникнення пожежі: порядок і способи оповіщення людей, виклику пожежно-рятувальних підрозділів, зупинки технологічного устаткування, вимкнення ліфтів, підйомників, вентиляційних установок, електроспоживачів, застосування засобів пожежогасіння; послідовність евакуації людей та матеріальних цінностей з урахуванням дотримання техніки безпеки. Працівники мають бути ознайомлені з цими вимогами на інструктажах або під час проходження пожежно-технічного мінімуму. Для кожного приміщення мають бути розроблені та затверджені керівником об'єкта або уповноваженою ним посадовою особою інструкції про заходи пожежної безпеки.

Забезпечення права на життя

Смерть особи під час перебування в місці несвободи тісно переплітається із забороною неналежного поведіння, бо строк, умови тривалості життя прямо залежать від усіх сукупних умов місця несвободи,

незалежно від причини обставин настання смерті — природних, насильницьких, суїцидних.

[Стаття 2 ЄКПЛ](#) може бути за різних умов застосована у разі: усіх випадків насильницької смерті чи зникнення особи; розслідування обставин смерті та зберігання матеріалів такого розслідування; самогубства; зараження смертельною хворобою; надзвичайних ситуацій; планування та проведення операцій із застосуванням сили; лише необхідного застосування сили; застосування зброї та спецзасобів; бойових дій; військових навчань або бойового підготування на території місця несвободи; безпеки праці; безпечності спорудження та експлуатації об'єктів; компенсації у зв'язку зі смертю (зникненням);

Обов'язки установи за [статтею 2 ЄКПЛ](#):

- ▶ негативні — утримуватися від умисного або незаконного позбавлення життя;
- ▶ позитивні — вживати відповідних заходів для захисту життя тих, хто перебуває під наглядом.

Для роботи із засудженими НПА визначені відповідальні особи та затверджені Порядки з організацією роботи, профілактик тощо. Відповідальні особи з числа оперативних підрозділів, відділу режиму та охорони, працівники відділу соціально-виховної та психологічної роботи, медичні працівники (роль яких розкривається в методичних рекомендаціях щодо проведення відвідувань медичних частин та лікарень пенітенціарних закладів).

Приводом для життя заходів щодо забезпечення безпеки засуджених, які беруть участь у кримінальному судочинстві, можуть бути: заява учасника кримінального судочинства, члена його сім'ї або близького родича; звернення керівника відповідного державного органу; отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб (Наказ Міністерства юстиції України від 25.07.2017 року № 1408/5)³³. До них можуть застосовуватися такі заходи, як переведення до іншої установи виконання покарань або в інше місце зі спеціальним режимом тримання; окреме тримання. У межах кримінального судочинства, за мотивованими постановами начальника ВК, санкціонованими прокурором, дозволяється тримати особу, взяту під варту, або засудженого в окремій камері ПКТ (ОК), ДІЗО до закінчення перевірки, усунення небезпеки, оста-

³³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0550-17#Text>.

точного розв'язання конфлікту або отримання наряду на переведення до іншої ВК.

Щодо засудженого, що не учасник кримінального судочинства, за його заявою чи повідомленням з проханням про забезпечення особистої безпеки, за мотивованою постановою начальника установи, то його дозволяється тримати в камері ПКТ (ОК), ДІЗО до остаточного закінчення перевірки заяви чи повідомлення, усунення небезпеки, розв'язання конфлікту або отримання наряду на переведення до іншої установи, але не більше ніж 30 діб.

З метою забезпечення таємниці досудового розслідування, захисту ув'язнених від можливих посягань на їхнє життя, запобігання скоєнню ними нового кримінального правопорушення або за наявності на те медичних підстав, за відповідним рішенням особи або органу, що здійснює кримінальне провадження, за постановою про переведення ув'язненого(ї) до одиночної камери, підписаною начальником ВК та санкціонованою прокурором, ув'язнених можна тримати в одиночній камері.

Відповідно до [ст. 10 КВК](#) у разі виникнення небезпеки життю і здоров'ю засудженого, щодо якого згідно із законодавством у зв'язку з його участю у кримінальному судочинстві ухвалено рішення про застосування заходів безпеки, необхідність захисту його від розправи з боку інших засуджених або за заявою засудженого з проханням про забезпечення особистої безпеки, якщо він не допустив порушення режиму, а також у разі необхідності ізоляції засудженого на час підготування необхідних матеріалів на переведення його до іншої ВК дозволяється тримати його в одиночній камері на загальних підставах до закінчення перевірки, усунення небезпеки, остаточного розв'язання конфлікту або отримання наряду на переведення, але не більше ніж 30 діб. Підстава для такого тримання — постанова начальника ВК про переведення засудженого(ї) до одиночної камери на загальних підставах.

Відповідна перевірка, чи не було зловживань з боку адміністрації установи, — проведення спілкування із особою, що якої вжито заходів безпеки, огляд заяви, вмотивованої постанови належної особи, вмотивований висновок про переведення до іншої установи та матеріали службового розслідування.

Один із шляхів забезпечення права на особисту безпеку є додержання вимог законодавства щодо роздільного утримання різних категорій засуджених і взятих під варту осіб. Виконання вимог [статті 92 КВК України](#) адміністрація установи перевіряє як безпосередньо

під час обходу приміщень, так і шляхом опитування засуджених. Зазвичай роздільне утримання засуджених проводиться шляхом розміщення їх у відповідного виду та рівня безпеки, а також ізольованих одна від одної дільницях чи секторах.

Ізольовано від інших осіб, а також роздільно утримуються ³⁴:

- ▶ чоловіки й жінки, неповнолітні та дорослі;
- ▶ вперше засуджені до позбавлення волі тримаються окремо від тих, які раніше відбували покарання у вигляді позбавлення волі;
- ▶ засуджені до довічного позбавлення волі, окрім засуджених до довічного позбавлення волі, які після відбуття десяти років покарання у приміщеннях камерного типу переведені до звичайних житлових приміщень колонії максимального рівня безпеки;
- ▶ засуджені, яким покарання у вигляді смертної кари замінено довічним позбавленням волі;
- ▶ засуджені за скоєння злочину, передбаченого частиною п'ятою статті 255, статтями 255-1, 255-2 КК України;
- ▶ засуджені за скоєння злочину, передбаченого статтею 111, частинами третьою-восьмою статті 111¹, статтями 111², 113, 114, 114¹, 114², 436² КК України;
- ▶ окремо тримаються чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі за злочини, скоєні з необережності;
- ▶ окремо тримаються засуджені, які раніше працювали в суді, органах прокуратури, юстиції, правоохоронних органах, та, на власне бажання, особи, які вели адвокатську діяльність.

Дотримання вимог роздільного утримання різних категорій осіб, взятих під варту, перевіряють як безпосередньо під час обходу території ВК, секторів і опитування осіб, які в них утримуються, так і шляхом вивчення інформації щодо переміщення з попутних списків на етапування, талонів на вивід та виклик, тощо.

Для забезпечення нагляду за поведінкою засуджених у відділеннях соціально-психологічної служби, локальних секторах, камерах, прогулянкових двориках, у місцях їхньої праці, їдальнях, клубах, медичних частинах та лікарняних закладах адміністрація установ виконання покарань встановлює відеокамери, про що засуджений інформується під підпис. Кут огляду відеокамер, які встановлені в житлових приміщеннях та камерах, не має охоплювати санітарні вузли. Нагляд за допомогою

³⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.

відеокамер веде персонал установ виконання покарань однієї статі із засудженими. Забороняється встановлювати відеокамери у приміщеннях (камерах), у яких проводяться медичні обстеження (огляди) засуджених, особистий обшук з роздяганням, житлових кімнатах тривалих побачень, а також у лазнях, роздягальнях, душових і туалетних кімнатах (більше про відеоспостереження в розділі 3.5, «Огляд приміщення»).

ЄПП вказують, що заходи безпеки, яких вживають щодо окремих ув'язнених, повинні бути мінімально необхідними для забезпечення їхнього надійного утримання. Безпека, забезпечувана фізичними бар'єрами та іншими технічними засобами, має доповнюватися заходами безпеки, які забезпечує аварійний персонал, що спостерігає та знає ув'язнених, які перебувають під їхнім контролем. Мають бути розроблені процедури, які забезпечують безпеку ув'язнених, персоналу пенітенціарної установи та всіх відвідувачів, та які зменшують до мінімуму ризик насильства та інших подій, які становлять загрозу безпеці.

Для запобігання та профілактики самогубств серед засуджених повинен виконуватися наказ Мін'юсту від 27.03.2023 року № 1126/5³⁵, де зазначено причини та умови, що сприяють вчиненню самогубств серед ув'язнених / засуджених (зокрема, враховуючи вплив осіб негативної спрямованості, ігри та боргові зобов'язання, що виникли внаслідок ігор під інтерес), а також на отримання й обмін інформацією про суїцидальні наміри оперативним шляхом.

Перевіряються інформування керівництвом Міністерства юстиції з приводу спроб та самогубства, щоквартальні звіти щодо реалізації комплексу заходів з профілактики та запобігання самогубствам серед засуджених у ВК.

Щодо розроблених Порядків з реалізації та оцінки результатів проходження програм диференційованого виховного впливу на засуджених див. Додаток 5.

Поставлення та зняття з профілактичного обліку проводиться комісійно на підставі достатніх даних про зміну поведінки засудженого. Готує матеріали на поставлення та зняття з профілактичного обліку працівник оперативного підрозділу з урахуванням пропозицій працівників підрозділів соціально-виховної та психологічної роботи та нагляду і безпеки. Таке поставлення має бути достатньо обґрунтованим та залишатися конфіденційним для інших засуджених.

³⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0524-23#Text>.

В основі рішення «Епуре проти Румунії»³⁶ — високий стандарт поведення з уразливими особами, взятими під варту, де ЄСПЛ знов порушив питання про те, що на державу покладається обов'язок належним чином відстежувати акти самоагресії та суїцидальні спроби з боку вразливих ув'язнених: органи влади повинні реалізовувати належну та всебічну терапевтичну стратегію, здатну задовольнити особливі потреби вразливих ув'язнених.

3. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу (ст. 49 Конституції України) (див. методичні рекомендації щодо проведення відвідувань медичних частин і лікарень пенітенціарних закладів).

4. Право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України)

Кожному забезпечено право на свободу та особисту недоторканність. Дотримання цього права вимагає, щоб держава позбавляла свободи особи тільки «відповідно до процедури, встановленої законом». А отже у ВК мають утримуватися засуджені особи, вирок стосовно яких набув законної чинності. Такі засуджені перебувають у колонії відповідного рівня через рішення про розподіл центральною або міжрегіональною комісією з питань визначення засудженим до позбавлення волі виду установи виконання покарань, місця відбування покарання особам, засудженим до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі, їх направлення і переведення для відбування покарання³⁷.

Строк відбуття покарання вказується в судовому вироку, проте може бути замінений, змінений на підставі умовно-дострокового звільнення, звільнення від подальшого відбуття покарання через хворобу, внаслідок акту амністії, помилування тощо. У разі, коли держава позбавляє свободи фізичну особу на більший строк, ніж це передбачено внутрішнім законодавством, таке позбавлення свободи також порушує конвенційне положення.

Відповідно до [ст. 4 КВК України](#), підстава для виконання і відбування покарання — вирок суду, який набрав законної сили, інші рішення суду, а також закон України про амністію та акт помилування.

³⁶ <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-210083>.

³⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2070-23#Text>.

Виявлення випадків порушення права на свободу та особисту недоторканність. Основні критерії оцінювання порушення такі:

- ▶ діяльність установи на підставі закону (статут, положення);
- ▶ наявність законних підстав перебування в місці несвободи (рішення комісії з розподілу, вирок суду);
- ▶ законність позбавлення свободи (дотримання судових процедур, процедури засідання комісії);
- ▶ наявність законних підстав перебування осіб у місці несвободи (строки утримання, відповідний рівень виправної колонії).

Підстави звільнення від відбування покарання (ст. 152 КВК):

- ▶ відбуття строку покарання, призначеного вироком суду;
- ▶ закон України про амністію;
- ▶ акт про помилування;
- ▶ ухвалення уповноваженим органом рішення про передачу особи для обміну як військовополоненого;
- ▶ скасування вироку суду і закриття кримінального провадження;
- ▶ закінчення строків давності виконання обвинувального вироку;
- ▶ умовно-дострокове звільнення від відбування покарання;
- ▶ хвороба;
- ▶ інші підстави, передбачені законом.

Засуджені до позбавлення волі після відбуття строку покарання, призначеного вироком суду, звільняються в першій половині останнього дня строку покарання. Якщо строк покарання закінчується у вихідний або святковий день, засуджений звільняється у передвихідний або передсвятковий день. У разі обчислення строків місяцями строк закінчується відповідного числа останнього місяця, а коли цей місяць не має відповідного числа — в останній день цього місяця. Дострокове звільнення від відбування покарання проводиться в день надходження відповідних документів, а якщо документи одержані після закінчення робочого дня — у першій половині наступного дня.

Зловживання становлять обставини, коли не звільняють з місця позбавлення волі по отриманні судового рішення на електронну пошту установи через офіційну пошту суду, коли відповідним чином завірене судове рішення в канцелярію або оперативну частину установи подав захисник, коли судове рішення наявне в електронному суді та отримане через кабінет Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Заявники в справі ЄСПЛ «Карапась та інші проти України» від 22.10.2020 стверджували, що затримка у звільненні їх з установ виконання покарань, яка тривала від трьох до шести днів після набрання законної сили відповідними рішеннями суду, була незаконна та невинуватена³⁸. У цій справі не лише розглядалася бездіяльність установи, а й затримка надсилання рішення судом.

Варто зауважити, що дисциплінарні заходи, введені у в'язниці, які мають вплив на умови тримання під вартою, не можуть розглядатися як позбавлення волі. Такі заходи повинні розглядатися за нормальних умов як зміни умов законного тримання під вартою «Боллан проти Сполученого Королівства»³⁹.

5. Недопущення проявів сегрегації, стигматизації, дискримінації (стаття 24 Конституції України)

Будь-які форми дискримінації можуть проявлятися у взаємовідносинах між утримуваними. Це стосується неформальних правил поведінки, недотримання яких призводить до «пониження» неформального статусу цих осіб; наявності осіб, відторгнутих загалом; приниження людської гідності через різноманітні ознаки відмінності від більшості (статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою); самоусунення працівників місць несвободи від реалізації профілактичних заходів, спрямованих на недопущення випадків сегрегації, стигматизації та дискримінації; штучного створення атмосфери ворожнечі або несприйняття одне одного між особами в місцях несвободи.

Наявність дискримінації можливо виявити через спілкування із засудженими, персоналом установи, через спостереження та невербальні прояви поведінки до конкретної особи, умови приміщення відбуття покарання. Будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав може бути проявом дискримінації.

Неформальна ієрархія серед ув'язнених, або кастова система, як і раніше, залишається ключовим підґрунтям життя ув'язнених, де традиції визначають внутрішній розпорядок, а їхні вимоги мають пріори-

³⁸ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f48#Text.

³⁹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-5220>.

тет перед офіційними правилами⁴⁰. Багато «недоторканих» під час інтерв'ю повідомили делегацію, що належність до їхньої касти означає, що безпечно (тобто без ризику фізичного насильства, здирництва, психологічного тиску тощо) можна перебувати в одній камері або кімнаті гуртожитку лише з ув'язненими тієї ж касти, і що ніде більше їм не «раді». «Недоторкани» говорили, що вони повинні виконувати накази ув'язнених з вищої касти, і це стосується скоєння нових злочинів, порушення тюремних правил, купівлі наркотиків або інших предметів.

У 2017 році КЗК, після відвідування України, висловив детальну рекомендацію з цього приводу: забезпечення порядку та підтримка безпечного середовища у в'язниці не повинно базуватися на якійсь формі мовчазної згоди між ув'язненими «лідерами», які намагаються встановити владу над іншими в'язнями, та пенітенціарними співробітниками, що зацікавлені у збереженні штучного вигляду порядку в установі. Крім того, комітет вважає неприйнятним будь-яку часткову відмову від відповідальності за порядок і безпеку, що зазвичай належить персоналові. Це спричиняє небезпеку експлуатації слабших в'язнів іншими в'язнями. Це також суперечить ЄПП, згідно з якими жоден в'язень не повинен використовуватись в установі для роботи, поєднаної з будь-якими дисциплінарними повноваженнями.

Щодо дотримання недискримінації у зв'язку з позбавленням волі, у визначенні того, чи заявник зазнав іншого ставлення у зв'язку з рішенням про превентивне ув'язнення за ознакою громадянства, в справі «Рангелов проти Німеччини» Суд врахував мотиви, зазначені національними судами в ухваленні цього рішення. Встановлено, що заявникові пенітенціарна служба відмовила у проходженні соціальної терапії, щоб він міг довести, що більше не загрожує суспільству. Причина відмови — статус іноземця та майбутнє вислання. Відмову в забезпеченні заявникові терапевтичних заходів, зазвичай потрібних для зупинення рішення про превентивне ув'язнення, не була компенсована пропозицією йому іншої терапії або інших заходів, пристосованих до його ситуації. За таких обставин різниця в поведженні із заявником не мала об'єктивного виправдання⁴¹.

Доповідь КЗК, за наслідками візиту до України у 2020 році містить застереження щодо сегрегації засуджених до довічного позбавлення

⁴⁰ Доповідь КЗК щодо Литви, візит 2021 рік.

⁴¹ <https://hudoc.echr.coe.int/ukr/?i=001-214376>.

волі. Комітет рекомендував переглянути законодавства з метою його повного скасування щодо довічно ув'язнених, які роками вимушені відбувати покарання в одній камері з тими ж засудженими, без можливості спілкування з іншими ув'язненими. Зміна законодавства на дозвіл проживання довічно засудженим серед загалу через 10 років у камері не розв'язує питання сегрегації.

6. Права осіб з інвалідністю (див. методичні рекомендації щодо проведення відвідувань до медичних частин та лікарень пенітенціарних закладів).

Наявність індивідуальних планів реабілітації, виконання рекомендацій ЛКК (МСЕК) — прерогатива та обов'язок медичних частин пенітенціарної системи. Проте ремонт приміщень медичних частин і лікарень, забезпеченість спеціальними пристосуваннями для осіб з інвалідністю (вадами зору, слуху, маломобільних груп населення), забезпеченість милицями та колісними візочками — це відповідальність установи виконання покарання.

Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», відповідно до Конституції України, визначає основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для усунення або компенсації наслідків, спричинених стійким порушенням здоров'я, функціонування системи підтримання інвалідами фізичного, психічного, соціального добробуту, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності.

План заходів на 2023–2024 роки з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року⁴² одними з виконавців має ДКВС. За цим планом на ДКВС покладено обов'язки зі створення умов щодо утримання осіб з інвалідністю, а саме: забезпечення поручнями, пандусами, спеціальними палатами для утримання ув'язнених з числа осіб з інвалідністю, технічні засоби реабілітації. На установи виконання покарання покладається забезпечення

засуджених з числа осіб з інвалідністю необхідною кількістю технічними та іншими засобами реабілітації, згідно з індивідуальними програмами реабілітації — засобами пересування, спеціальними засобами для орієнтування, спілкування та обміну інформацією, протезними виробами тощо.

⁴² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372-2023-%D1%80#Text>.

7. Право на повагу до приватного та сімейного життя (ст. 28, 32 Конституції України, ст. 8 Європейської конвенції з прав людини)

Сфера застосування — приватне життя; персональні дані про людину; встановлення та підтримання стосунків з іншими людьми; порушення фізичної і моральної (психічної) цілісності людини в разі перевищення порогу рівня мінімальної жорстокості; визначення персональної ідентичності (вибір імені, способу одягатися, сексуальна ідентичність тощо); ім'я, прізвище особи (зміна, написання); зовнішній вигляд людини; вільне розпорядження своїм тілом; вплив довкілля на особу; санітарно-гігієнічні зони; надзвичайний стан; стихійне лихо, техногенна катастрофа тощо; здоров'я людини; збирання медичних даних; складання історії хвороби; конфіденційність медичних даних; примусове медичне обстеження; медичне втручання; тестування медичних препаратів; місце для проживання; обшук; особистий огляд особи; огляд особистих речей; приватний простір (захист від шуму, візуальних подразників тощо); збирання, використання інформації про особу; ведення таємного чи відкритого нагляду (стеження); прослуховування телефонних розмов, приміщень тощо; таємність кореспонденції (листування, електронні засоби комунікації тощо); виїмка, вилучення документів; відібрання відбитків пальців; фотографування, відеознімка особи; питання громадянства; вислання, депортація та екстрадиція; сімейне життя; шлюбні відносини; розлучення; фактичні шлюбні відносини; права кожного з подружжя; батьківство; позбавлення батьківських прав; опіка та піклування; усиновлення; право на спілкування з родичами та близькими; національні меншини; сексуальні меншини; транс-сексуали тощо.

Виявлення випадків порушення права на повагу до приватного та сімейного життя. Основні критерії оцінювання порушення:

- ▶ роздільне облаштування спальних місць;
- ▶ належне обладнання санітарних вузлів (перегородки, дверцята, відокремлення тощо), душових кабін і приміщень лазні;
- ▶ порядок використання систем відеоспостереження;
- ▶ відправка та вручення кореспонденції, що не потребує перегляду;
- ▶ порядок користування кімнатами короткострокових та тривалих побачень;
- ▶ наявність особистих речей;

- ▶ можливість контактувати із зовнішнім світом, як-от систематично отримувати суспільно важливу інформацію (доступ до ТБ, радіо, інтернет);
- ▶ наявність умов для проведення побачень;
- ▶ можливість користуватися телефоном;
- ▶ можливість користуватися послугами пошти;
- ▶ дотримання адміністрацією встановленого порядку відправки кореспонденції;
- ▶ можливість отримання та зберігання передач;
- ▶ взаємодія з громадськими організаціями.

Випадки порушення прав засуджених:

- ▶ обмеження користуватися телефоном (перевіряє моніторингова група згідно із Журналом обліку телефонних розмов засуджених, передбаченим [Правилами внутрішнього розпорядку УВП, затверджених наказом Мін'юсту від 28.08.2018 № 2823/5](#)). З метою реалізації права на телефонні розмови всіх засуджених, які відбувають покарання в установі, тривалість розмови одного засудженого не повинна перевищувати 15 хвилин;
- ▶ обмеження користуватись інтернетом (перевіряє моніторингова група на відповідність до вимог [Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5](#), та Переліку вебсайтів, до яких дозволяється доступ засудженим, затвердженого [наказом Міністерства юстиції України від 19 жовтня 2017 року № 3233/5](#));
- ▶ ненадання або обмеження адміністрацією установи побачень з рідними, іншими особами, зустрічей з громадськими організаціями (перевіряє моніторингова група згідно з вимогами [розділу XIV Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5](#));
- ▶ цензура кореспонденції заборонена. Після набрання вироком законної сили засуджені листуються відповідно до вимог [статті 113 КВК](#). Є дозволений порядок перегляду кореспонденції⁴³. Кореспонденція, яку засуджені адресують Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, ЄСПЛ, Міжнародному

⁴³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-13#Text>.

кримінальному судові, а також іншим відповідним органам міжнародних організацій, до членів або учасників яких належить Україна, уповноваженим особам таких міжнародних організацій, до суду та прокуророві, перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подання. Кореспонденція, яку засуджені одержують від зазначених органів та осіб, перегляду не підлягає. Про отримання адміністрацією звернення (кореспонденції) ув'язненому / засудженому видається талон підтвердження, а також надсилання фіксується в журналі вихідної кореспонденції. Перевірити можна обліково-адресну картку, журнал обліку кореспонденції осіб, які утримуються у ВК;

- ▶ заборона встановлювати телевізор, неробочі радіовузли, застарілий бібліотечний фонд;
- ▶ не допускається обмеження ваги передач, прийнятих для хворих, що страждають на захворювання, підтвержені медичним висновком лікаря, вагітних жінок і жінок, що мають при собі дітей, а також неповнолітніх. Передачі приймають для ув'язнених загальною вагою не більше ніж 50 кг на місяць. Засуджені одержують посилки (передачі) і бандеролі відповідно до [статті 112 КВК](#). Перевірити можна картку обліку видачі посилок та бандеролей;
- ▶ обшук вчиняється лише з використанням нагрудних бодикамер / реєстраторів, відеозапис яких зберігається, та складанням акта (навіть якщо нічого не вилучено);

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими, а також зафіксована шляхом спостереження.

КЗК зазначає, що записи з камер відеоспостереження та нагрудних камер повинні зберігатися *щонайменше 30 днів*, а у разі насильницького інциденту або будь-якого випадку, пов'язаного зі звинуваченнями в жорстокому поводженні, записи повинні зберігатися упродовж періоду, достатнього для того, щоб їх можна було використати у разі необхідності як докази⁴⁴. Невиконання обов'язку з носіння відеореєстратора (якщо нема розумного пояснення з викладом виняткових обставин) має розглядатися як *дисциплінарний проступок*. Це також сприятиме

⁴⁴ [Report on the visit to Moldova carried out by the CPT from 28 January to 7 February 2020.](#)

запобіганню будь-яким необґрунтованим звинуваченням у жорстокому поводженні з боку персоналу⁴⁵.

Портативними відеореєстраторами забезпечуються: черговий помічник начальника ВК, його заступники; персонал відділу нагляду і безпеки виправної колонії, відділу режиму і охорони слідчого ізолятора, виховної колонії, який заступає на чергування у складі чергової зміни, з розрахунку не менше ніж один відеореєстратор на пост; персонал виправної колонії, який входить до складу оперативної групи та денної зміни; начальник варти з охорони виправної / виховної колонії, його помічники; начальник зустрічної; планової автомобільної, екстреної варти з переміщення осіб, узятих під варту, та засуджених, його помічники.

Портативний відеореєстратор застосовує персонал виправної колонії для проведення перевірок наявності засуджених, зокрема тих, які перебувають за межами виправної колонії, споживання їжі засудженими в їдальні; виведення засуджених на роботу та повернення з роботи на КПП між житловою та виробничою зонами виправної колонії; проведення прогулянок засуджених; відвідування житлових та камерних приміщень; перевірки засуджених, яким надано тривале побачення; прийняття прибулих засуджених до виправної колонії; проведення особистих обшуків осіб, узятих під варту, та засуджених без роздягання та огляду їхніх речей, оглядів персоналу і громадян, які перебувають на території ВК, їхніх речей та одягу, транспортних засобів; застосування до засуджених заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, гамівної сорочки, службових собак та вогнепальної зброї; одержання засудженими посилок (передач) і бандеролей; виявлення ознак скоєння засудженими правопорушень і супроводу засуджених, які їх допустили; загрози нападу засуджених або вчинення інших дій, що загрожують життю та здоров'ю засуджених, персоналу ВК або інших осіб, які перебувають на їх території; проведення обміну засуджених зустрічними, плановими автомобільними та екстреними вартами.

КЗК критично ставиться до організації короткострокових побачень засуджених у спеціально обладнаних кабінках через прозору перегородку. [В Доповіді КЗК, після візиту в Україну у 2009 році](#), наявний заклик про перевлаштування приміщення для короткостроковий побачень, щоб надати в'язням можливість мати побачення у відкритіших

⁴⁵ [Report on the periodic visit to Lithuania carried out by the CPT from 10 to 20 December 2021.](#)

умовах. Винятки щодо закритих умов побачення мають ґрунтуватися на вмотивованих рішеннях з урахуванням попередньої поведінки засудженого. У цій же Доповіді КЗК зазначив, що встановлення плати — перешкода побаченням великої кількості засуджених та їхніх родичів. Це стосується як короткострокових так і тривалих побачень.

ЄПП визначають, що адміністрація пенітенціарних установ мусить сприяти ув'язненим підтримувати адекватні контакти із зовнішнім світом та надавати їм із цією метою відповідну матеріальну підтримку.

Рішенням другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Лужинецького Анатолія Олександровича щодо особистого і сімейного життя особи, засудженої до довічного позбавлення волі від 20.12.2023 року⁴⁶ визнано неконституційними окремі приписи КПК, які унеможливають застосування до засуджених до довічного позбавлення волі осіб короткочасних виїздів за межі колонії на території України у зв'язку з такою винятковою особистою обставиною, як смерть або тяжка хвороба близького родича, що загрожує життю хворого.

Рішенням другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Крупка Дмитра Володимировича та інших щодо відповідності положень про умовно-дострокове звільнення — справа про перегляд вироку особі, караній на довічне позбавлення волі⁴⁷ — визнано неконституційними законодавчі приписи, що унеможливають їх застосування до осіб, яких засуджено до відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі.

Справа «Панченко та інші проти України» від 14.10.2021 стосується поміщення заявників в установи виконання покарань, розташовані далеко від їхніх родин, і неодноразових відмов у задоволенні їхніх заяв про переведення до установ, розташованих ближче⁴⁸.

Справа «Янков проти Болгарії» від 11.12.2003 — примусове гоління волосся ув'язненого призводить до відчуття неповноцінності, бо його зовнішній вигляд змінюється проти його волі⁴⁹.

Справа «Біржітіс проти Литви» від 14.09.2016 — вимоги гігієни або безпеки не можуть виправдовувати норми, що передбачають абсолютну заборону ув'язненим відрощувати бороду (незалежно від її довжи-

⁴⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-23#Text>.

⁴⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-21#Text>.

⁴⁸ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h99#top.

⁴⁹ <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-4563>.

ни, охайності чи будь-яких інших міркувань), якщо ці норми прямо не передбачають жодних винятків із цієї заборони⁵⁰.

8. Право на ефективні засоби юридичного захисту (статті 40, 57, 59 Конституції України)

Кожен, чий права та свободи були порушені має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення скоїли особи, які здійснювали свої офіційні повноваження. Склад права на ефективний засіб юридичного захисту визначається право на подання скарги до державних органів у разі порушення ними прав та свобод, а також розгляд такої скарги по суті. До того ж наявність засобу юридичного захисту також розуміється як забезпечення можливості на отримання відшкодування у разі порушення прав.

Сфера застосування права на ефективні засоби юридичного захисту:

- ▶ право на оскарження;
- ▶ доступність засобу юридичного захисту;
- ▶ право на відновлення порушених прав;
- ▶ право на відшкодування за порушене право;
- ▶ наявність практичної можливості отримати відшкодування.

Вимоги КВК регламентують обов'язок адміністрації по прибутті до установи засуджених ознайомити їх з порядком і умовами відбування покарання, з їхніми правами та обов'язками, встановленими законодавством України та Правилами внутрішнього розпорядку. Засуджені проходять інструктаж щодо заходів пожежної безпеки, попереджаються про відповідальність за порушення встановленого порядку відбування покарання в установі виконання покарань. Їх інформують про передбачені законодавством України підстави для застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї, повідомляють про застосування в установі виконання покарань аудіовізуальних, електронних та інших технічних засобів нагляду і контролю. Вимоги КВК, КПК, КК та нормативно-правових актів, що регламентують порядок та умови відбування покарання засудженими, доводять до їхнього відома під розписку за встановленою формою, що додається до особової справи.

Крім цього, на захист своїх прав та інтересів ув'язнені мають право особисто або за допомогою захисника з моменту затримання та весь час відбування покарання оскаржувати підстави та обґрунтування рі-

⁵⁰ <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-163661>.

шення, дії та бездіяльність адміністрації ВК у суді, отримувати в друкованому вигляді роз'яснення положень [статей 28, 29, 55, 56, 59, 62, 63](#) Конституції України, права відмовитися від надання будь-яких пояснень або свідчень до прибуття захисника та інших прав встановлених законом.

Відповідно до законодавства, для захисту своїх прав засуджені мають право звертатися з пропозиціями, заявами і скаргами до адміністрації органів і установ виконання покарань, їх вищих органів, до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, а також інших відповідних органів міжнародних організацій, до членів або учасників яких належить Україна, до уповноважених осіб таких міжнародних організацій, суду, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань.

Для одержання правової допомоги засуджені можуть користуватися послугами адвокатів або інших фахівців у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Таке право поширюється і на осіб, які перебувають на лікуванні в закладах охорони здоров'я, поміщені в ДІЗО, ПКТ, ОК. Для одержання правової допомоги засудженим надається побачення із захисником, кількість і тривалість яких не обмежена. Забезпечується можливість спілкування в приміщенні без суцільного розмежувального захисного скла або ґрат. Засуджені мають право передавати кореспонденцію захисникові в кримінальному провадженні, безпосередньо під час побачення з ним. Гарантується право на правову допомогу, конфіденційні юридичні консультації із захисником (захисниками) в кримінальному провадженні, адвокатом (адвокатами), законним представником (законними представниками), який (які) представляє (представляють) особу під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, адміністративних, цивільних, господарських справ у суді, юристом (юристами), фахівцем (фахівцями) у галузі права, який (які) представляє (представляють) особу в Європейському суді з прав людини, захисником (захисниками), який (які) представляють особу в Міжнародному кримінальному суді, а також, якщо ув'язнений / засуджений неповнолітній, — своїм (своїми) законним представником (законними представниками). Побачення можуть відбуватися з 8 до 20 години і вони конфіденційні.

Виявлення випадків порушення права на ефективний спосіб захисту. Основні порушення такі:

- ▶ неможливість отримувати послуги адвокатів для захисту своїх прав;
- ▶ відсутність належної правової інформації в установі (зокрема, контактів та інформації про центри безоплатної правничої допомоги, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідні органи прокуратури тощо на інформаційних стендах; нормативно-правові акти та пам'ятки про права та обов'язки в бібліотеці, відділеннях соціально-психологічної служби тощо);
- ▶ непроведення роз'яснювальної роботи правового характеру та правового виховання;
- ▶ непроведення роз'яснювальної роботи про умови та порядок перебування в місці несвободи, пільгові умови для засуджених осіб тощо;
- ▶ неможливість оскарження дій та рішень адміністрації, подання судових оскаржень, заяв і звернень;
- ▶ проведення розслідувань за зверненнями про порушення прав тощо.

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими / ув'язненими та огляду території і приміщень ВК, вивчення книги реєстрації письмових скарг і обліку особистого прийому адміністрацією ув'язнених / засуджених та інших громадян, журнал прийому ув'язнених і засуджених з особистих питань, особові справи з долучення розписок про отримання відповідей на скарги, звернення та запити, журнали обліку відвідувань тощо.

9. Право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35 Конституції України)

Право на свободу світогляду та віросповідання стосуються права мати переконання і права його сповідувати:

- а) право мати будь-яке переконання (релігійне чи ні) у своєму серці і не змінювати релігію або переконання. Це право абсолютне і безумовне; держава не може в нього втручатися, наприклад, наказуючи особі, у що вона має вірити, або вживаючи заходів, спрямованих на примусову зміну переконань;
- б) право сповідувати своє вірування самому і приватно, а також практикувати його в громаді / колективі з іншими особами або

прилюдно. Це право не абсолютне: бо сповідання особою своїх релігійних переконань може мати наслідки для інших за різних обставин. Друга частина статті 9 ЄКПЛ каже, що будь-яке обмеження сповідувати свою релігію або своє переконання має бути передбачене законом і необхідне у демократичному суспільстві для переслідування однієї чи кількох перелічених у ній законних цілей.

Сфера застосування права в умовах місць несвободи — свобода думки; свобода совісті; свобода переконання; усі питання щодо релігії та церкви; віросповідання; зміна релігії або переконань; богослужіння; ритуальні та релігійні обряди; релігійне навчання; релігійні організації (релігійні секти, сектантство); тощо.

Адміністрація сприяє реалізації релігійних потреб ув'язнених і засуджених у порядку, визначеному КВК, з урахуванням положень Закону України [«Про свободу совісті та релігійні організації»](#).

Релігійні обряди проводять на прохання засуджених або з ініціативи релігійних організацій у неробочий час. Відправлення релігійних обрядів не повинно порушувати розпорядок дня в колоніях, а також утискати права інших осіб, які відбувають покарання. Пропаганда будь-яких релігійних учень серед засуджених ведеться тільки на їхнє бажання та за згодою, а щодо неповнолітніх — за згодою їхніх батьків або осіб, які їх замінюють.

Адміністрація колонії сприяє в запрошенні священнослужителів, бере участь у визначенні місця, часу та інших умов проведення богослужіння, обряду або церемонії. Адміністрація колонії не має виявляти свого ставлення до певної релігії чи конфесії. Засуджені мають право на придбання і користування релігійною літературою, іншими предметами і матеріалами релігійного призначення, використання яких не суперечить інтересам забезпечення ізоляції засуджених, а також іншим умовам виконання покарання.

У колоніях може діяти душпастирська опіка засуджених, спрямована на задоволення релігійних потреб засуджених, їхнє духовне виховання. Зустрічі священнослужителів (капеланів) із засудженими конфіденційні та надаються в час, вільний від роботи (навчання) засуджених, без обмеження кількості зустрічей у місці, визначеному адміністрацією установи виконання покарань. Таємниця сповіді недоторканна і охороняється законом. Забороняється оприлюднювати, фіксувати технічними засобами та відтворювати будь-яку інформацію, отриману зі сповіді.

Відомості, отримані зі сповіді, не можуть бути предметом досудового розслідування, досудового слідства чи кримінального провадження, використовуватися як доказ. Ніхто в жодному разі не може допитувати священнослужителя, перекладача чи іншу особу з питань, пов'язаних з конфіденційністю сповіді.

Виявлення випадків порушення права на світогляд та віросповідання. Основні порушення такі:

- ▶ відсутність доступу до богослужіння та релігійних обрядів;
- ▶ відсутність місця, часу та інших умов проведення богослужіння, обряду або церемонії;
- ▶ примушування до сповідання релігії;
- ▶ нерівність у правах щодо проведення богослужінь, обрядів або церемоній.

ЄПП визначає заборону на примус сповідувати ту або іншу релігію або віру, відвідувати релігійні служби та зібрання, брати участь у релігійних обрядах або погоджуватися на відвідування представниками будь-яких релігій або вірувань. Засуджені забезпечуються харчуванням, зокрема, з урахуванням їхньої релігії, культури.

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими та огляду території та приміщень ВК, вивчення журналів обліку відвідувань тощо.

10. Право на освіту (ст. 53 Конституції України)

Усі засуджені повинні мати доступ до освіти, що, як передбачається, складається з навчальних предметів, професійно-технічної освіти, творчої та культурної діяльності, фізичного виховання і спорту, соціального виховання та доступу до бібліотечних приміщень. Освіта для ув'язнених має бути схожою на освіту, що надається подібним віковим групам у зовнішньому суспільстві, а спектр можливостей навчання для ув'язнених має бути якомога ширшим. Навчання у в'язниці має бути спрямоване на розвиток особистості загалом, беручи до уваги її соціальний, економічний і культурний контекст. Усі, хто бере участь в керуванні пенітенціарною системою та в'язницями, повинні максимально сприяти та підтримувати освіту. Освіта повинна мати не менший статус, ніж робота в умовах пенітенціарного режиму. Слід докладати всіх зусиль, щоб заохотити ув'язненого брати активну участь у всіх аспектах освіти. Необхідно передбачити програми розвитку, для того щоб ви-

хователі пенітенціарних установ переймали відповідні методи навчання дорослих. Особливу увагу слід приділяти тим ув'язненим, які мають особливі труднощі, і особливо з проблемами читання або письма. Професійна освіта має бути спрямована на ширший розвиток особистості, а також бути чутливою до тенденцій на ринку праці. Ув'язнені повинні мати прямий доступ до добре укомплектованої бібліотеки принаймні раз на тиждень. Соціальна освіта повинна охоплювати практичні елементи, які дають змогу ув'язненому керувати повсякденним життям у в'язниці з метою сприяння його поверненню в суспільство. Якщо освіта має відбуватися лише у в'язниці, слід залучати зовнішню громаду максимально повно. Необхідно вживати заходів, щоб ув'язнені могли продовжувати навчання після звільнення. Кошти, обладнання та педагогічний персонал, необхідні для здобуття ув'язненими належної освіти, повинні бути доступні⁵¹.

Виявлення випадків порушення права на освіту. Основні порушення такі:

- ▶ відсутність та необладнання приміщень для організації навчального процесу;
- ▶ незабезпеченість роботи класів вирівнювання знань;
- ▶ відсутність умов для навчання (зокрема дистанційного) в школі / ліцеї, професійно-технічному навчальному закладі, ВНЗ тощо;
- ▶ неможливість брати участь у зовнішньому незалежному оцінюванні, складанні Національного мультипредметного тесту тощо.

Під час навчального процесу засуджені можуть мати обмежений доступ до інтернету під контролем адміністрації установи виконання покарань для користування навчальними програмами (ресурсами). Засуджені, на бажання, можуть сплачувати за своє заочне (дистанційне) навчання. Повна загальна середня освіта безплатна.

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими та огляду території і приміщень ВК, вивчення бібліотечного фонду на актуальність та наявність підручників, роботи інтернет-класів, договору з навчальними закладами, журналів обліку відвідувань тощо.

⁵¹ [Rec. R \(89\) 12 про навчання у в'язниці.](#)

12. Право на працю та захист від експлуатації (ст. 43 Конституції України)

Сфера застосування права на працю в місці несвободи розглядається як праця засуджених до позбавлення волі; праця неповнолітніх; праця осіб з інвалідністю; фізичне рабство; психологічне рабство; виконання обов'язків, не пов'язаних з трудовими відносинами; оплата праці; примусова чи обов'язкова праця.

Умови роботи, її тривалість, умови оплати праці засуджених визначені в Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі — умови праці для засуджених до обмеження і позбавлення волі⁵².

Засуджені до довічного позбавлення волі залучаються до праці тільки на території колонії з урахуванням вимог тримання їх у приміщеннях камерного типу.

Забороняється використовувати працю засуджених:

- ▶ на всіх роботах і посадах у міжрегіональних управліннях, адміністративних будівлях, у яких розміщується персонал з охорони установ виконання покарань, у розплідниках службових собак;
- ▶ у приміщеннях, де розміщені зброя, спеціальні засоби, система сигналізації для запобігання втечам, система контролю за доступом, службова документація;
- ▶ на роботах, пов'язаних з устаткуванням для розмноження документів, радіотелеграфною та телефонною технікою (за винятком лінійних монтерів при представниках адміністрації установи виконання покарань);
- ▶ на посадах продавців, бухгалтерів-операціоністів, касирів, завідувачів продовольчих і речових складів, комірників;
- ▶ на роботах, пов'язаних з обліком, зберіганням і видачею медикаментів, а також вибухових та отруйних речовин;
- ▶ як фотографів (крім засуджених до обмеження волі), зубопротезистів, водіїв легкових та оперативних автомобілів і мотоциклістів;
- ▶ на посадах з підпорядкуванням їм вільнонайманих працівників;
- ▶ на роботах, пов'язаних з обслуговуванням та ремонтом технічних засобів охорони і нагляду, обробкою контрольної-слідової смуги;
- ▶ на роботах, пов'язаних з наданням медичної допомоги.

⁵² [Наказ Мініюсту від 07.03.2013 № 396/5.](#)

Адміністрація установ виконання покарань може залучати засуджених до робіт з благоустрою установ виконання покарань і прилеглих до них територій, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених або до допоміжних робіт із забезпечення установ виконання покарань продовольством.

Засудженим до позбавлення волі, які досягли пенсійного віку, встановленого [статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»](#), особам з інвалідністю першої та другої груп, людям, які хворіють на туберкульоз із бактеріовиділенням, жінкам з вагітністю понад чотири місяці, жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, дозволяється працювати на їхнє бажання з урахуванням висновку лікарської комісії закладів охорони здоров'я ДКВС України. Характер діяльності і тривалість робочого часу цих категорій засуджених визначає лікарська комісія закладів охорони здоров'я залежно від їхньої працездатності з урахуванням стану здоров'я, профілю виробництва на підприємстві, в установі виконання покарань.

Виявлення випадків порушення права на працю. Основні порушення такі:

- ▶ незабезпеченість організації з дотримання правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії, встановлених законодавством про працю;
- ▶ нерегульованість реалізації права на працю на умовах трудових (цивільно-правових договорів);
- ▶ невідповідність тривалості робочого часу та розмірів оплати праці до вимог законодавства про працю;
- ▶ невідповідність до норм щодо охорони праці;
- ▶ примусова праця;
- ▶ виявлення випадків виконання засудженими робіт, заборонених законодавством.

КЗК закликає активізувати зусилля з розвитку програм зайнятості для засуджених, особливо це стосується праці та професійної діяльності⁵³.

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими та огляду території і приміщень ВК, виробничих майстерень, цехів тощо, ознайомитись із умовами праці (засуджені до довічного позбавлення волі не повинні працювати у своїх камерах);

⁵³ [26-а Загальна Доповідь КЗК \(CPT/Ihf\(2017\)\)](#).

вивчення стану дотримання правил техніки безпеки, попереджувальних табличок та інструкцій біля обладнання, що може травмувати робітника, проведення та періодичності ознайомлення засуджених з правилами техніки безпеки; візуального ознайомлення зі станом дотримання правил пожежної безпеки (наявність пожежних куточків, стан електромереж), дотримання умов зберігання горючих матеріалів та речовин, стану обладнання та приміщень; вивчення стану обліку робочого часу та виготовленої продукції (наявність куточків із змінними завданнями, інформацією про розцінки за одиницю виготовленої продукції або відпрацьований час, відомостей щодо нарахованої заробітної плати) тощо; дотримання вимог трудового законодавства щодо восьмигодинного робочого часу (виявлення випадків понаднормової роботи (у дві, три зміни), наявності записів у Журналі погодинної перевірки засуджених на робочих місцях; виявлення випадків виконання засудженими робіт, заборонених законодавством (фотографами, комірниками тощо). Оглянути Табелі обліку робочого часу працівників із числа засуджених, Журнали обліку засуджених, якщо працюють на виробництві ВК, Наряди виконаних робіт засудженими, Журнали реєстрації трудових договорів та договорів цивільно-правового характеру, укладених між засудженими та виправною колонією, Журнал обліку погоджених проєктів договорів між засудженими та фізичними особами — підприємцями або юридичними особами.

13. Право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (ст. 41 Конституції України)

Сфера застосування права в місцях несвободи — все «власне» майно особи; нерухомість, земельна ділянка та будинок, інша нерухомість; спадкування; прибутки, що випливають з власності; рухоме майно або речі особи, що є в помешканні (в місці перебування особи); банківські внески; частка в пенсійному фонді; кошти / присуджені суми, належні до виплати на підставі остаточного і обов'язкового до виконання рішення; кошти, належні заявникам на підставі судових рішень, які остаточні та підлягають виконанню; «активи», які можуть виникнути, зокрема, на підставі позову про відшкодування шкоди, що виникає після її заподіяння; «правомірні очікування» / «законні сподівання» вчиняти певні дії відповідно до виданого державними органами дозволу; майнові права; дохід (будь-який, зокрема оплата праці в ВК).

Облік особистих грошей, цінностей і речей⁵⁴

Обліку підлягають гроші (грошові кошти), які:

- ▶ здані під час перебування в СІЗО на зберігання під час обрання стосовно особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або застосування тимчасового чи екстрадиційного арешту;
- ▶ надійшли ув'язненому / засудженому поштовим (телеграфним) переказом;
- ▶ вилучені з листів, посилок, бандеролей (за винятком грошей (грошових коштів), вилучених у дохід держави за рішенням суду або за вмотивованою постановою начальника ВК, санкціонованою прокурором, прихованих від огляду, а також вилучених під час обшуків);
- ▶ зароблені ув'язненим / засудженим, починаючи із СІЗО та за подальшого відбуття покарання у ВК;
- ▶ надійшли на депозитний рахунок або в касу ВК на ім'я засудженого (зокрема пенсія).

Усі особисті гроші тимчасово зберігаються на депозитному рахунку, відкритому на ім'я установи в органі Державної казначейської служби України, та повертаються їхнім власникам або перераховуються згідно із законодавством.

Засуджені мають право тримати при собі в камері по одній сумці з особистими речами, які зберігаються під ліжками, для чого можуть обладнуватися спеціальні скрині. Інші речі здають на зберігання на склад, їх видають відповідно до чинного законодавства. Предмети, речі та харчові продукти понад зазначену кількість здають на склад і видають їх у разі потреби. Загальна вага харчових продуктів, які належать засудженому, не повинна перевищувати 50 кг (з урахуванням тих, що містяться на складі). Якщо предмети і речі, що зберігаються на складі, знадобляться і не будуть перевищувати встановленої кількості, їх на підставі заяви видають власникам. Предмети і речі, що вийшли з ладу внаслідок користування ними, за письмовою заявою власника, адміністрація установи знищує або за заявою передає його родичам. Про знищення складають акт, з яким засуджений ознайомлюється під підпис, та додають до його особової справи.

⁵⁴ [Наказ Мініюсту від 28.08.2013 № 1782/5](#) в редакції, що діє від 28.03.2024.

Відрахування із заробітку засуджених

Відповідно до п. 7.1. VII [Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі](#), затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.07.2013 No 396/5, засуджені із нарахованого їм заробітку відшкодовують витрати на їхнє утримання (комунально-побутові послуги), крім вартості харчування, взуття, одягу, білизни, спецхарчування та спецодягу.

Засудженим до позбавлення волі, які працюють, зараховується незалежно від усіх відрахувань не менш як п'ятдесят відсотків нарахованого їм місячного заробітку. Засудженим, які мають заборгованість за виконавчими документами, незалежно від відрахувань належить виплачувати не менш як двадцять п'ять відсотків загальної суми заробітку. Сума заробітку засуджених після відрахування податків та зборів перераховується на депозитний рахунок установи виконання покарань для проведення подальших відрахувань і відшкодувань з обов'язковим відображенням на особовому рахунку засудженого з урахуванням вимог чинного законодавства.

Відшкодування засудженими витрат на їхнє утримання проводиться з дотриманням такої черговості: податок з доходів фізичних осіб; податкові внески; аліменти; вартість комунально-побутових та інших наданих послуг; за виконавчими листами на користь громадян; за виконавчими листами на користь юридичних осіб; відшкодування матеріальних збитків, заподіяних засудженими державі під час відбування покарання.

Із засуджених, які не працюють, вартість комунально-побутових та інших наданих послуг утримується з коштів, які є на їхніх особових рахунках. У разі, якщо в засудженого нема коштів на особовому рахунку, установа має право пред'явити йому позов через суд.

Відшкодування засудженими вартості витрат на їхнє утримання за звітний місяць ведеться із заробітку, пенсій та іншого доходу, що нараховані засудженим у місяці, що настає за звітним. Утримання засуджених в установах виконання покарань охоплює надання житлово-комунальних та побутових послуг⁵⁵.

⁵⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-2017-%D0%BF#n9>.

Виявлення випадків порушення права на володіння, користування і розпорядження майном. Основні порушення такі:

- ▶ неможливість отримувати та вільно розпоряджатися власними пенсійними коштами (соціальною допомогою);
- ▶ неможливість отримувати та використовувати кошти на рахунках;
- ▶ неможливість отримувати та вільно розпоряджатися власною заробітною платою.

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими / ув'язненими, огляду території ВК, ознайомлення з реєстром на перерахування (повернення) грошей за поштовими (телеграфними) переказами, особовим рахунком з обліку особистих грошей, оборотною відомістю, актом про приймання грошей, особистих цінностей та речей на зберігання, вкладкою до особового рахунку з обліку особистих грошей, книгою обліку особистих цінностей, особовим рахунком, чеками на придбання товарів та отримання послуг, отримати фінансову довідку.

14. Система заохочень та дисциплінарних стягнень (ст. 28 Конституції України)

Під час моніторингового візиту обов'язково необхідно відвідати ДІЗО, ПКТ, ОК навіть якщо в них відсутні засуджені, адже саме в цих приміщеннях спостерігається найбільша кількість порушень.

КЗК підкреслює, що не може бути жодного виправдання систематичному застосуванню наручників або повному особистому огляду засуджених, тим паче коли ці заходи застосовуються за безпечних умов. Комітет неодноразово заявляв, що неприпустимо використовувати службових собак у місцях позбавлення волі. Комітет підкреслює, що досвід різних європейських країн вказує, що довічно засуджені не обов'язково небезпечніші, ніж інші категорії засуджених. Насправді довічно засуджені, як і всі інші засуджені, утримуються в тюрмі для відбуття покарання, а не для отримання покарання⁵⁶.

Жодне дисциплінарне стягнення, застосоване до ув'язненого, не може мати наслідком продовження строку тримання під вартою або перешкоджання підготуванню його/її захисту.

Вагітні жінки, жінки, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, особи з інвалідністю першої групи в дисциплінарний ізолятор, карцер, приміщення камерного типу (одиначну камеру) не поміщаються.

⁵⁶ [CPT/Inf\(2016\)10-part. Положення про довічно засуджених.](#)

Виявлення випадків порушення процедури заохочень та дисциплінарних стягнень. Основні порушення такі:

- ▶ необізнаність осіб із системою заохочень та дисциплінарних стягнень;
- ▶ відсутність програм, персонал не проводить заходів виховного характеру;
- ▶ необґрунтоване притягнення до дисциплінарної відповідальності;
- ▶ необґрунтоване притягнення до суворої дисциплінарної відповідальності;
- ▶ недотримання порядку переведення засуджених до дільниці посиленого контролю;
- ▶ недотримання порядку та умов тримання засуджених у ДІЗО, ПКТ, ОК тощо;
- ▶ невмотивоване переведення осіб до іншої установи;
- ▶ неналежне співвідношення заохочень та покарань;
- ▶ застосування непередбачених законодавством методів та заходів покарання.

Під час бесід з персоналом та керівництвом установи варто ознайомитись і проаналізувати звітні дані щодо злочинності та дисциплінарної практики. Інформацію про порушення можна отримати, переглянувши: книгу обліку інформації про події в установі; журнал обліку, виявлених тілесних ушкоджень у осіб, які прибули до установи; журнал обліку звернень засуджених (ув'язнених) з тілесними ушкодженнями до медичної частини установи; книгу обліку дисциплінарних стягнень та заохочень; книгу реєстрації порушень режиму утримання засуджених, що ведеться в кожній установі; журнал обліку застосування спецзасобів. В особових справах, якщо стягнення відбуде, можна ознайомитися з відповідними документами (постановами, рапортами посадових осіб, поясненнями тощо), що слугують підставою для поміщення порушників режиму до відповідних камерних приміщень. Якщо відбудеться стягнення триває, матеріали мають бути наявні при відповідному ДІЗО, ПКТ, ОК. Оглянути журнал обліку відвідувань ДІЗО, ПКТ, ОК адміністрацією установи виконання покарань (психологом раз на тиждень, медичним працівником щоденно).

Особливу увагу звернути на підстави поміщення правопорушників до ДІЗО, ОК, ПКТ. У призначенні заходів стягнення враховуються причини, обставини і мотиви скоєння порушення, поведінка засудженого до вчинення проступку, кількість і характер раніше накладених стягнень, а та-

кож пояснення засудженого щодо суті проступку. Важливо звернути увагу, чи уповноважена особа застосувала стягнення, зокрема судові органи.

За кілька проступків, вчинених одночасно, накладається одне стягнення. Вивчаючи ці матеріали (а також особові справи) потрібно звернути увагу, як ретельно і повно проведено перевірки за кожним фактом порушення режиму, чи немає випадків необґрунтованого застосування стягнень (дотримання строків їх накладення, повідомлення про це покараних, своєчасність виконання стягнень та відповідність стягнення до характеру порушення, ступеня вини та особи порушника, можливість оскаржувати самостійно та користуватися послугами захисника).

Якщо поміщення до ДІЗО, ОК, ПКТ необґрунтоване, або порушник за станом здоров'я не може в ньому перебувати, або приміщення ізоляції за своїми умовами непридатне для утримання ув'язнених (холодне, сире тощо), вживають заходів щодо інформування прокурора та негайного звільнення засудженого для подальшого відбуття покарання.

ЄПП зазначає, що адміністрація пенітенціарної установи повинна вдаватися до механізмів відновлювального правосуддя та медіації для врегулювання суперечок із засудженими або поміж ними. Дисциплінарним порушенням може вважатися тільки поведінка, що може загрожувати внутрішньому розпорядкові, режимові або безпеці. Засуджені, які звинувачуються в дисциплінарних порушеннях, повинні:

- a) негайно та докладно бути поінформовані зрозумілою їм мовою про характер обвинувачень проти них;
- b) мати достатній час та адекватні умови для підготування свого захисту;
- c) мати можливість захищати себе особисто або із залученням правової допомоги, якщо це потрібно в інтересах правосуддя;
- d) мати можливість вимагати присутності свідків і заслуховувати їх або вимагати їхнього заслуховування від свого імені; та
- e) мати безплатну допомогу перекладача, якщо вони не розуміють мову, якою ведеться слухання, або не можуть нею спілкуватися.

Суворість будь-якого стягнення має бути пропорційна порушенню. Колективні стягнення та тілесні покарання, а також покарання поміщенням до приміщень без вікон і всі інші види негуманного або принизливого покарання мають бути заборонені. Покарання не повинне передбачати повну заборону контактів з родиною. Одинокне ув'язнення може застосовуватися як покарання тільки у виняткових випадках і на конкретно визначений термін, який мусить бути якомога коротшим. Засоби об-

меження свободи руху ніколи не повинні застосовуватися для покарання. Жоден ув'язнений у пенітенціарній установі не повинен найматися на роботу або наділятися будь-якими дисциплінарними повноваженнями.

Ув'язнений не повинен каратися двічі за скоєння того самого діяння або вчинку. Не можна після правомірно накладеного та відбутого дисциплінарного стягнення з часом карати вдруге, притягуючи до кримінальної відповідальності.

Право на доступ до адвоката повинно надаватися кожному затриманому незалежно від дрібності правопорушення, у скоєнні якого він підозрюється⁵⁷.

[Доповідь КЗК, після візиту в Україну в 2017 році](#), визначає наявну і станом на 2024 рік проблематику: не організована участь безоплатної правової допомоги в процедурі розгляду дисциплінарних стягнень; продовжується практика, коли від лікаря вимагають засвідчувати про можливість піддавати засудженого дисциплінарному покаранню; членушкодження досі розглядають як дисциплінарне правопорушення.

[Доповідь КЗК, після візиту в Україну у 2020 році](#), рекомендує знизити максимальний можливий період дисциплінарного одиночного ув'язнення для засуджених, з трьох місяців.

В справі «Станіслав Луценко проти України (№ 2)⁵⁸» від 18.12.2022 Суд встановив, що не було законних підстав для накладення дисциплінарних стягнень, які призвели до встановлення суворішого режиму ув'язнення та неодноразових переведень між колоніями.

3.4. Особливості проведення інтерв'ю із засудженими

Починати спілкування необхідно з представленням та вказівкою мети відвідування, розкриттям повноважень. Спершу необхідно запитати в засудженого, чи бажає він спілкуватися та відповідати на запитання, наголосити на конфіденційності розмови. Запитати, чи зручно розмовникові говорити, чи немає перешкод або загрози протидії адміністрації, а також бажає він спілкуватися наодинці чи при інших в'язнях.

⁵⁷ Доступ до адвоката як засіб запобігання неналежному поведінню. [21-а Загальна доповідь, СРТ/Inf\(2011\)28-part1](#).

⁵⁸ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h60#Text.

Після отримання згоди необхідно з'ясувати зручну мову спілкування. Зазвичай спілкування моніторів проводиться українською мовою. У разі якщо особа — іноземець, до розмови може залучатися перекладач або за згодою засудженого особа, що вільно володіє мовами, доступними для спілкування. Не рекомендується залучати до послуг перекладача осіб, які працюють в установі виконання покарань. З особами, які користуються мовою жестів, можна використовувати спілкування шляхом обміну записками. Можливо використовувати програмне забезпечення, в обладнанні, що його використовує монітор, зокрема гугл-перекладач.

До співрозмовника необхідно звертатися на «Ви», ім'я та по батькові, або «пан / пані» з додаванням імені особи засудженого/ої. До неповнолітніх також варто звертатися на «Ви». Під час спілкування необхідно уникати слів та словосполучень, що визначає їхній процесуальний статус: «засуджений», а також жаргонів, що пов'язані з кримінальною субкультурою тощо.

Монітор зобов'язаний попередити співрозмовника, що він не несе відповідальності за повідомлення про скоєння злочину чи іншого правопорушення як безпосередньо стосовно нього, так і щодо інших осіб.

Абсолютно забороняється запитувати засудженого про скоєний ним злочин, про потерпілу особу та співучасників злочину. Пам'ятати про дотримання принципу недискримінації та не з'ясувати (без реальної необхідності реагувати на порушення прав людини) соціальний стан, національність, віросповідання, а також не запитувати інформацію, що має конфіденційний характер (сексуальні уподобання та орієнтацію), щодо близьких родичів (матір, батька, дружину / чоловіка, дітей), а також інформацію, яка не стосується порушених ув'язненим питань дотримання прав і свобод.

Під час спілкування необхідно уникати обговорення з співрозмовником ходу попереднього дізнання, досудового слідства або судового розгляду, не оцінювати процесуальні дії та судові рішення. Разом із тим необхідно роз'яснити кримінально-процесуальні права та можливості оскарження.

У разі, якщо засуджений перебуває в збудженому (агресивному) стані, висловлює образи та погрози в бік адміністрації, необхідно запропонувати йому заспокоїтись, а вже потім розпочинати чи продовжувати спілкування. У разі продовження таких дій співрозмовником, необхідно роз'яснити неможливість реагування без з'ясування причин такої

поведінки та попередити, що у разі продовження такої поведінки, монітор може припинити спілкування.

Якщо засуджений перебуває в приміщенні ДІЗО, ПКТ (ОК), необхідно на початку бесіди (інтерв'ю) встановити причину його поміщення до таких приміщень, шляхом вивчення матеріалів справи про накладення стягнення.

Під час отримання інформації про порушення прав і свобод засуджених, моніторові необхідно зафіксувати час, місце та обставини скоєння порушення, норму права, яка була порушена, коло осіб, причетних до цього, а також можливі докази (наявність свідків та очевидців, документів тощо).

Не підлягає фіксації інформація у вигляді припущень чи здогадок особи, з якою спілкується монітор, а також інформація, отримана з неперевірених джерел (чуток, пліток) тощо. Якщо інформація отримана не з прямих джерел — монітор фіксує спосіб, яким вона була отримана.

Якщо спілкування ведеться одночасно з кількома засудженими, монітор дає можливість висловитися кожному з співрозмовників по черзі.

Не допускається форма психологічного або будь-якого іншого тиску чи приниження осіб, що тримаються в установі, з метою отримання необхідної для монітора інформації.

Необхідно попереджати засуджених, що інформація, про яку вони повідомляють монітора, буде перевірятися шляхом витребування в адміністрації установи необхідних для цього документів, а також шляхом вивчення його особової справи, матеріалів про накладення стягнення та інших документів.

Під час спілкування з неповнолітніми особами може бути присутній психолог або педагог зі складу членів моніторингової групи.

Якщо порушення прав засудженого відбулося в іншому місці, необхідно з'ясувати місце та обставини, за яких воно трапилося.

Під час спілкування із засудженими моніторові забороняється висловлювати своє упереджене ставлення до окремих засуджених чи представників адміністрації установи, повідомляти їх про результати попередніх перевірок, що потягли за собою звільнення та притягнення до дисциплінарної відповідальності посадових осіб установи тощо.

Не допускається проведення бесід із засудженими під час визначеного розпорядком дня установи часу, відведеного для безперервного сну. Також не рекомендується проводити спілкування (інтерв'ю) під

час споживання їжі, миття в лазні тощо, що може порушити їхні права. Щодо здобувачів освіти — під час навчального процесу.

Забороняється давати обіцянки приватного характеру, які виходять за межі мандату та порушують норми закону.

3.5. Огляд приміщень

Під час проведення візиту використовується «Орієнтовний маршрут відвідування» — схема руху моніторингової групи під час відвідування НПМ ВК (Додаток 2).

Огляд приміщень та території ВК охоплює:

- ▶ контрольно-пропускний пункт (КПП); відділення КДІР; чергову частину установи; ДПК, ДІЗО, ПКТ, ОК, прогулянкові дворики; житлову зону; харчоблок та їдальню; лазне-пральний комплекс (лазню); навчально-освітні приміщення, приміщення для телефонних переговорів та користування інтернетом; кімнати психоемоційного розвантаження; кімнати сповідання релігій та зустрічі з представниками різних конфесій; кімнати побачень; промислову зону, виробничі майстерні, цехи, підсобне господарство; кімнати прийому громадян, передач, крамницю; дільницю соціальної реабілітації тощо.

В установах виконання покарань, у яких тримаються особи з інвалідністю та похилого віку, адміністрація цих установ створює умови для задоволення особливих потреб таких засуджених. У разі необхідності будівлі та приміщення установ виконання покарань обладнуються відповідними конструкційними елементами (поручнями, пандусами, сходовими підйомниками тощо)⁵⁹.

В установі виконання покарань у приміщеннях, як-от коридор, чергові частини, КПП, загальні приміщення тощо, застосовуються технічні засоби нагляду і контролю (наказ Міністерства юстиції України від 07.09.2023 № 3204/5 «Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 26 червня 2018 року № 2025/5» щодо «Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої

⁵⁹ Розділ XXII. «Матеріально-побутове забезпечення» [Наказу Мін'юсту від 28.08.2018 № 2823/5](#).

служби України»)⁶⁰, про що на видному / доступному місці має бути оповіщення.

Відеокамери у виправній колонії встановлюються:

- ▶ у внутрішній та зовнішній заборонених зонах; у приміщеннях чергової частини, чергової варти, центру спостереження, а також місцях несення служби персоналом; на КПП з пропуску людей і транспорту, КПП між житловою та виробничою зонами; на території житлової та виробничої зон виправної колонії; біля входу, у коридорах, на сходових клітках, у службових та підсобних приміщеннях адміністративного будинку, будинків режимного призначення, структурних дільниць та секторів; у підземних та надземних переходах, прогулянкових двориках; у житлових та камерних приміщеннях; у загальних коридорах кімнат для проведення тривалих побачень; між зовнішніми та внутрішніми дверима кімнат для проведення тривалих побачень із засудженими до довічного позбавлення волі; у кімнатах для проведення короткострокових побачень; по огорожі дільниці соціальної реабілітації та дільниці соціальної адаптації; у кімнатах прийому та видачі посилок і передач; в автомобілях спеціалізованого призначення для перевезення засуджених.

Кут огляду відеокамер не повинен охоплювати санітарні вузли та душові. Нагляд та контроль за допомогою відеокамер веде персонал виправної колонії однієї статі з особами, взятими під варту, та засудженими. Забороняється використання відеокамер та портативних відеореєстраторів у лазнях, роздягальнях, душових і туалетних кімнатах, приміщеннях (камерах), у яких проводяться медичні обстеження (огляди) ув'язнених і засуджених, особистий обшук з роздяганням, та в кімнатах проведення тривалих побачень.

ВК забезпечуються меблями, інвентарем і предметами господарського призначення відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 27 липня 2012 року № 1118/5 «Про затвердження Порядку забезпечення, обліку та експлуатації меблів, інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України»⁶¹:

⁶⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1594-23#Text>.

⁶¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1274-12#Text>.

1. [Норма забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення виправної колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання.](#)
2. [Норма забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення виправної колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання.](#)
3. [Норма забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення виправної колонії середнього рівня безпеки.](#)
4. [Норма забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення виправної колонії максимального рівня безпеки.](#)
5. [Норма забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення будинку дитини.](#)

Усе обладнання міцно монтується до стін та підлоги. Ліжка встановлюють так, щоб забезпечити право на приватність та життєвий простір засуджених. КЗК рекомендує перетворювати багатомісні камери на маломісні, це стосується і приміщень, де відбувають покарання засуджені.

Засуджені розміщуються в спальних приміщеннях казарменого типу з ліжками в один-два яруси або в спальних приміщеннях на чотирьох засуджених з ліжками в один ярус з окремим санвузлом.

У ПКТ та ДІЗО ліжко металеве відкидне опускається лише на час сну. В камерах, де утримуються в ДПК, для засуджених до довічного позбавлення волі та тих, кому вироком суду призначено термін відбування покарання у ПКТ, для осіб чоловічої статі встановлюються металеві ліжка.

Кожна камера, житлове приміщення обладнується робочим (денним) та черговим (нічним) освітленням, а також електричними розетками для підімкнення електроприладів. Керування освітленням і розетками ведеться з приміщення молодшого інспектора чергової зміни (старшого в корпусному відділенні) та вимикачами, що встановлюються в коридорах біля входних дверей до камер. У нічний час доби (з 22:00 до 06:00) персонал чергової зміни під час огляду житлових приміщень з метою запобігання вчиненню ув'язненим або засудженим суїциду, заподіяння членушкодження або підготовки до втечі з-під варти, вмикає чергове (нічне) освітлення. Рівень освітлення не повинен заважати відпочинкові та сну ув'язнених і засуджених.

В установах створюються необхідні житлово-побутові умови. У холодну пору року температура в житлових приміщеннях усіх УВП має підтримуватися на рівні не нижче ніж +18 °С.

У кожному ВК організується розпорядок дня, розроблений відповідно до типового розпорядку дня засуджених, що затверджує наказом начальник ВК. Він доводиться до відома засуджених, а також персоналу ВК. Розпорядок дня, виготовлений друкарським способом, вивішується в усіх камерах, житлових приміщеннях, виробничих майстернях та інших приміщеннях, де перебувають засуджені.

КДІР створюється у ВК з метою первинного психолого-педагогічного вивчення особистості новоприбулих засуджених, їх повного медичного обстеження для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань. Дільниця КДІР розміщується в локальному приміщенні з метою унеможливлення безконтрольного спілкування новоприбулих засуджених з іншими засудженими. Строк перебування засуджених у дільниці КДІР становить чотирнадцять діб.

Прогулянкові дворики

З метою проведення прогулянок засуджених на території ВК облаштовуються прогулянкові дворики. Для засуджених, які тримаються у ДІЗО, ПКТ (ОК), та ПКТ виправних колоній (секторів) максимального рівня безпеки, у прогулянкових двориках встановлюються перекладина і бруси, лавка, яка надійно кріпиться до підлоги, а також, по змозі, — стіл для гри в настільний теніс, велотренажер, кардіотренажер, силовий тренажер.

Для решти засуджених облаштовуються спортивні майданчики. Прогулянкові дворики необхідно обладнувати так, щоб нічого не перешкоджало природному освітленню, а також з козирком для захисту від атмосферних опадів.

У Доповіді КЗК після візиту в Україну у 2017 році зазначено про недостатні розміри прогулянкових двориків для нормального виконання фізичних вправ. Дворики не повинні розміщуватися на верхніх поверхах або даху в'язниць.

Адміністрація установи повинна створити належні умови проведення прогулянки:

- ▶ фактурне покриття «під шубу» має бути замінене на гладку цементну суміш;
- ▶ прогулянкові двори повинні бути обладнані дашком від атмосферних опадів (1/3 площі двору), водостоком, лавками для сидіння;
- ▶ створена можливість (інвентар) для того, щоб не менше ніж годину щодня займатися фізичними вправами на відкритому повітрі;

- ▶ для засуджених, які утримуються в ПКТ, площа прогулянкових дворів має бути не менше ніж 3 м² на одну особу, мінімальний розмір двору — 12 м², великих дворів — не менше ніж 30 м²;
- ▶ у будь-якому разі, внутрішній режим мусить надавати всім ув'язненим можливість проводити в день стільки часу за межами своїх камер, скільки необхідно для нормальної людської та соціальної взаємодії ([пункт 25.2 Європейських пенітенціарних правил](#)).

Кімнати для проведення короткострокових побачень у закритих умовах

У кімнаті передбачаються кабіни, розділені між собою від підлоги до стелі перегородками. Перегородки на висоту 85 см виконано з дерева та обшито пластиком, вище — часто заклоєно подвійним склом. З одного боку в кабінах встановлюються стільці для відвідувачів, з іншого — в кабінах для засуджених — табурети, прикріплені наглухо до підлоги. На випадок прибуття на побачення двох-трьох родичів з дітьми має бути одна або дві кабіни більшого розміру. З торцевого боку кабіна відгороджується та обладнується переговорним пристроєм для контролю за проведенням побачень і місцем для молодшого інспектора чергової зміни. Якщо кількість кабін понад 10, місце для молодшого інспектора встановлюється з торцевого боку середньої перегородки, що розділяє кабіни для засуджених і відвідувачів, за скляною перегородкою в окремій кімнаті.

Для надання короткострокових побачень засудженим до довічного позбавлення волі, яким відповідно до КВК визначено тримання в приміщеннях камерного типу, а також особам, які притягаються до кримінальної відповідальності за скоєння особливо тяжких кримінальних правопорушень, кабіни додатково обладнуються металевими ґратами, дверима з механічним замком і кватиркою для зняття (надягання) наручників.

Кімнати для проведення короткострокових побачень за відкритих умов

У кімнаті встановлюються окремі столи та стільці для ув'язнених, родичів та інших осіб. Столи та стільці прикріплюються наглухо до підлоги. Стіл для молодшого інспектора чергової зміни розташовується на виході з кімнати. Якщо нема стола для молодшого інспектора чергової зміни контроль за проведенням побачень ведеться за допомогою камер відеоспостереження.

Кімнати для проведення тривалих побачень

До складу кімнати тривалих побачень входять житлові кімнати, кухня, умивальник, вбиральня, духова, комора для зберігання постільних речей та посуду, дитяча ігрова кімната, хол (кімната) для відпочинку, які мають відповідати будівельним нормам і правилам. По змозі обладнується прогулянковий майданчик на свіжому повітрі.

На всьому інвентарному майні, що перебуває в користуванні, проставляється тавро з назвою установи та датою початку експлуатації. Прання та зберігання постільної білизни ведеться окремо. Планування, оздоблення та декоративне оформлення кімнат тривалих побачень мають відповідати естетичним вимогам.

Приміщення для віросповідання

Засуджені відправляють релігійні обряди індивідуально в камерах або в обладнаних для цих цілей приміщеннях ВК з дотриманням вимог роздільного тримання. Якщо нема окремих приміщень для вірян кількох релігійних конфесій, обряди проводять в одному приміщенні за графіком. У такому приміщенні передбачається можливість тимчасового розміщення предметів культу на період обряду.

Приміщення для праці (виробничі майстерні)

Майстерня — структурний підрозділ ВК. Джерело утримання майстерні — кошти спеціального фонду державного бюджету. Рішення про створення майстерні затверджується наказом Департаменту з питань виконання кримінальних покарань за поданням міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції. Майстерня створюється з метою:

- ▶ забезпечення реалізації права засуджених на працю;
- ▶ збереження трудових навичок засуджених.

Лазне-пральне приміщення

Лазне-пральне обслуговування засуджених організовується в будівлі житлової зони установи. Пральня розташовується в одному приміщенні з лазнею з облаштуванням окремого входу. Планування приміщень пральні повинно забезпечувати безперервність і послідовність технологічного процесу прання й не допускати контакту чистого та брудного речового майна. На одній частині пральні передбачаються приміщення для приймання і сортування речового майна, а на іншій —

приміщення для прання, сушіння і прасування, лагодження, зберігання і видачі чистого речового майна. Між цими частинами розташовуються санітарний шлюз, що має з обох боків пральні вхід, а також кімната працівників (робітників), духова та туалет. Обидві частини приміщення пральні ізолюються капітальною стіною або перегородкою⁶². Лазня пропускнуго типу забезпечує можливість проведення як гігієнічного миття, так і санітарної обробки. Для цього передбачаються окремі вхід та вихід, приміщення для роздягання (де особи, які миються, передають речове майно до дезінфекційної камери), приміщення для одягання (куди вони виходять після миття і де отримують через віконце відділення камери речове майно, що пройшло дезінфекцію чи дезінсекцію) та місце для стаціонарної дезінфекційної камери. Приміщення для миття засуджених облаштовуються душовими сітками з розрахунку одна на 15 осіб. Вихідні дані для проведення розрахунку потреби в душових сітках — середньоспискова кількість осіб в установі і кількість робочих днів лазні на тиждень. Кожна духова сітка облаштовується водорозбірними кранами для гарячої та холодної води. У разі потреби встановлюються водорозбірні колонки. Якщо нема лазні перепускнуго типу, санітарну обробку проводять у лазні туалетного типу. Штучне освітлення приміщень лазні і пральні проєктується з урахуванням вимог законодавства щодо будівельних норм і правил. Світильники в приміщеннях з мокрим і вологим режимом встановлюються, відповідно, герметичного і напівгерметичного типів. Лазня і пральня обладнуються водопроводом, каналізацією, центральним (автономним) опаленням, гарячим водо- та паропостачанням. У лазні й пральні передбачається припливно-витяжна система вентиляції з механічним спонуканням, яка повинна вмикатися і працювати протягом усього робочого дня і забезпечувати кратність повітрообміну в приміщеннях.

Дезінфекцію водогінних мереж, камер, приміщень для проживання, харчування, інших комунально-побутових та кухонно-складських приміщень проводить персонал ВК за рекомендаціями медичних працівників.

ЄПП в аспекті приміщень регламентує, що розміщення ув'язнених, зокрема надання місць для сну, повинно проводитися з повагою до людської гідності та, по змозі, із забезпеченням можливості усамітнен-

⁶² [Наказ Мініюсту від 08.06.2012 № 849/5](#) «Про затвердження Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторів».

ня, а також відповідно до санітарно-гігієнічних вимог з урахуванням кліматичних умов, площі, кубатури приміщення, освітлення, опалення та вентиляції. У всіх будівлях, де ув'язнені повинні мешкати, працювати або збиратися:

- ▶ вікна мусять бути достатньо великими, щоб ув'язнені могли читати чи працювати за природного освітлення в нормальних умовах та забезпечувався приплив свіжого повітря, крім тих випадків, коли є відповідна система кондиціонування повітря;
- ▶ штучне освітлення мусить відповідати загальноприйнятим технічним нормам; та
- ▶ повинна бути передбачена система сигналізації, яка дає змогу ув'язненим негайно встановлювати контакт із персоналом.

Національне законодавство мусить містити механізми, які не допускають порушення цих мінімальних вимог внаслідок перенаповнення в'язниць. Ув'язнених зазвичай треба розміщати на ніч в окремих камерах, за винятком тих випадків, коли їм зручніше розташовуватися разом з іншими ув'язненими. Спільне розміщення допускається лише в тому разі, коли приміщення придатне для цього та самі ув'язнені підходять один одному. По змозі, ув'язненим варто надавати вибір, перш ніж розміщати їх для сну в одному приміщенні з іншими ув'язненими.

Якщо це можливо, ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, має надаватися можливість розміщення в одиночних камерах, якщо тільки вони не віддають перевагу спільному розміщенню з іншими ув'язненими, справи яких ще не розглянуті в суді, або якщо суд не ухвалив спеціальної постанови щодо характеру розміщення конкретного ув'язненого, справу якого ще не розглянуто в суді.

Всі частини кожного пенітенціарного закладу повинні постійно утримуватися в порядку та чистоті. За поміщення ув'язнених до пенітенціарної установи камери або інші приміщення, в яких вони розміщаються, мусять бути чистими. Ув'язнені повинні мати безперешкодний доступ до санітарних засобів, які відповідають вимогам гігієни та уможливають усамітнення. Ванних і душових повинно бути достатньо для того, щоб кожен ув'язнений міг користуватися ними за температури, яка відповідає кліматові, по змозі, щодня.

Їдальня

У їдальнях забезпечується належний санітарно-гігієнічний стан приміщень. Залежно від призначення приміщення їдальні розподіляються

на виробничі, допоміжні, побутові, технічні і зали для споживання їжі (обідні зали). Опалення приміщень їдальні в опалювальний період повинно бути регульованим і безперервним протягом доби. Приміщення їдальні повинні забезпечувати послідовність технологічного процесу обробки продуктів та приготування їжі і недопущення зустрічного руху персоналу їдальні й осіб, які харчуються.

Виробничі приміщення повинні бути взаємопов'язані, що забезпечує правильну організацію роботи і скорочує шляхи проходження продуктів за обробки. Не допускаються зустрічні потоки сирих та варених продуктів, брудного і чистого посуду, готової їжі та брудного посуду. Розміщення технологічного і холодильного устаткування проводиться так, щоб забезпечувалася послідовність руху продуктів за їх обробки. У кожному виробничому цеху повинні бути встановлені раковини для миття рук з підведеною до них гарячою та холодною водою.

Під час монтування технологічного устаткування в приміщеннях їдальні враховуються вимоги щодо охорони праці.

Зал для споживання їжі (обідній зал) повинен мати площу з розрахунку не менше ніж 0,9 м² на одне посадкове місце. У слідчих ізоляторах та установах виконання покарань із камерним режимом тримання обідні зали обладнуються лише для засуджених, залишених для виконання роботи з господарського обслуговування. Зал для споживання їжі обладнується лінією роздачі їжі (самообслуговування), яка відокремлюється декоративними перилами від основної площі обідньої зали і забезпечує прохід осіб, які харчуються, у колону по одному від входу зали до вікон роздачі їжі.

3.6. Підбиття підсумків за участю керівництва ВК

Після проведення моніторингового візиту, група має обов'язково зустрітися з начальником місця несвободи або його заступником для підбиття підсумків. Під час зустрічі необхідно повідомити керівництво місця несвободи про попередні результати візиту, загальну інформацію про хід перевірки та основні зауваження, які виявила моніторингова група в ході своєї роботи. Починати підсумки варто з виконання попередніх рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків, зазначити позитивні моменти, після чого переходити до виявлених порушень.

Необхідно роз'яснити, як запобігати порушенням прав людини, довести про наявність передових практик, які можна запровадити та використовуються в інших ВК, повідомити про звіти та вимоги КЗК та рішення ЄСПЛ.

Наприкінці зустрічі потрібно подякувати керівникові за сприяння в проведенні перевірки. Повідомити, що для опрацювання та вивчення отриманої інформації потрібен час і орієнтовно протягом місяця установі буде скерований розширений звіт із зазначенням виявлених недоліків та пропозицій щодо їх усунення. Також надати інформацію, що звіт із відповідними рекомендаціями за наявності підстав може бути направлений до відома та реагування в межах компетенції до органів державної влади, органів місцевого самоврядування відповідної територіальної громади, іншим органам, організаціям, установам, підприємствам незалежно від форми власності та підпорядкування.

З урахуванням результатів відвідування НПМ Уповноважений (керівник Секретаріату, представник Уповноваженого НПМ, директор Департаменту НПМ) вносить до органів державної влади, державним органам, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форми власності пропозиції щодо запобігання катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поведінки та покарання. З метою усунення виявлених відвідуванням НПМ порушень прав і свобод людини і громадянина Департамент НПМ, регіональне представництво Уповноваженого готують і подають на підпис Уповноваженого подання для внесення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їхнім посадовим і службовим особам. У разі виявлення в ході відвідування НПМ необхідності розв'язання питання про відповідність до Конституції України (конституційності) закону України чи іншого правового акта Верховної Ради України, акта Президента України та Кабінету Міністрів України, правового акта Автономної Республіки Крим, офіційного тлумачення Конституції України Департаментом НПМ регіональне представництво Уповноваженого готує та подає Департамент НПМ на підпис Уповноваженому конституційне подання Уповноваженого для внесення до Конституційного Суду України. За наявності достатніх підстав за фактами виявлених за результатами відвідування НПМ порушень і недоліків Департамент НПМ, регіональне представництво Уповноваженого готують і подають на підпис Уповноваженому (керів-

никові Секретаріату Уповноваженого, представникові Уповноваженого НПМ, директорів Департаменту НПМ) листи до органів державної влади, місцевого самоврядування, організацій, установ, підприємств про ініціювання порушення дисциплінарних проваджень, проваджень у справах про адміністративні правопорушення, кримінальних проваджень, проведення перевірок, ревізій, аудитів підпорядкованих та підконтрольних органів, організацій, установ, підприємств, реалізації інших повноважень Уповноваженого.

Попередити керівництво, що за наслідком складання звіту буде встановлений строк для реагування та надання відповіді. У разі невиконання законних вимог Уповноваженого або представників, Уповноваженого працівник Секретаріату Уповноваженого або представник Уповноваженого складає протокол про адміністративне правопорушення [за ст. 188-40 Кодексу України про адміністративні правопорушення](#).

За результатами відвідування інформація (пресреліз) про виявлені порушення прав людини і громадянина оприлюднюється на офіційному сайті Уповноваженого або іншим способом протягом трьох робочих днів з дня закінчення відвідування.

Звіт відвідування НПМ після погодження Уповноваженим доповідної записки оприлюднюється на офіційному сайті Уповноваженого з дотриманням вимог чинного законодавства про захист персональних даних.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1 Алгоритм дій у разі виявлення ознак неналежного поведження

Під час моніторингового візиту головне джерело інформації про порушення — конфіденційне інтерв'ю із засудженими, а також матеріали особових справ засуджених, службових перевірок, журнали та книги обліку, медична документація. З метою виявлення фактів неналежного поведження та видів покарань також проводиться візуальний огляд засуджених, щоб виявити тілесні ушкодження. І необхідно зробити детальний опис ушкоджень та обставин їх зазнання, провести фотофіксацію (з дозволу засуджених).

Моніторингова група перевіряє наявну інформацію у службовій документації щодо обставин та умов отримання тілесного ушкодження.

Аналіз документації:

- ▶ медична документація на факт належної фіксації;
- ▶ факт повідомлення медичним працівником керівництва ВК, а керівництвом ВК про виявлення тілесних ушкоджень прокурора та чи зафіксовано це в Журналі обліку виявлених тілесних ушкоджень в осіб, які прибули до установи виконання покарань;
- ▶ факт фіксації отримання травми в КоЗП та чи виконують службові особи установ вимоги наказу Міністерства юстиції України від 02.02.2017 № 254/5 «Про затвердження Порядку прийняття та обліку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події».

Перевірці підлягають також Журнал обліку рапортів про порушення режиму та інших повідомлень про правопорушення, Журнал обліку засуджених, які перебувають у короткочасних виїздах або в закладах охорони здоров'я, Журнал обліку перевірок засуджених, які перебувають у закладах охорони здоров'я.

Фіксація монітором факту виявлення неналежного поведження не залежить від суб'єкта, що спричинив тілесні ушкодження. Те, хто був суб'єктом неналежного поведження (персонал, інші засуджені, треті особи), важливе лише для звітування.

ДОДАТОК 2

Орієнтовний маршрут відвідування

ДОДАТОК 3

Анкета для спілкування із засудженими особами

- ▶ Ставити відкриті та загальні питання, щоб налагодити зв'язок: скільки засуджений перебуває в цій установі, чи вперше в ній. Якщо засуджений може порівняти цю установу з іншою — запитати про це.
- ▶ Запитати, як проходить день засудженого. Під час розповіді можна перейти до конкретніших питань: які події відбулися, що незвичне в чинному порядку, на його думку?
- ▶ Чи виникають конфлікти ситуації між засудженими і як вони розв'язуються, яка роль адміністрації в їх розв'язанні? Чи застосовувалися до нього дисциплінарні стягнення, за які проступки? Чи існує можливість уникнути покарання, оскарження рішення адміністрації, можливість та якість отримання правової допомоги?
- ▶ За які вчинки адміністрація надає заохочення?
- ▶ Як особа розуміє поняття «жорстоке поводження»? Якщо ув'язнений повідомляє про випадки жорстокого поводження, варто поставити питання, чи готовий він підтвердити свої слова при представниках правоохоронних органів (прокуратури)? І подати відповідну заяву. У разі відмови — інформація має бути зафіксована на конфіденційній основі для організації подальшої перевірки.
- ▶ Чи має особа доступ до інформації та контакту із зовнішнім світом (надання побачень: короткострокових та тривалих; який порядок надання телефонних розмов, короткострокових відпусток; отримання посилок, передач; листування)?
У відвертій розмові варто запитати, чи знає співрозмовник про випадки порушення прав інших засуджених, якщо так — попросити конкретнішу інформацію або назвати осіб, з якими можна про це поговорити.
Чи забезпечений роботою, скільки часу триває робочий день, охорона праці?
Чи є індивідуальне спальне місце та умови проживання (описати)? Чи існує можливість відвідувати лазню (яка періодичність)? Як організовано прання та заміна постільних речей та одягу й білизни?

- ▶ На окремі питання варто дати кілька відповідей на вибір особи — питання щодо забезпечення харчуванням, комунально-побутовими послугами, доступом до свіжого повітря (скільки часу перебуває на повітрі).
Як організована медична допомога, доступ до лікаря, з яких питань йому надавалася допомога? Як часто проводиться санітарно-гігієнічна обробка місць загального користування?
- ▶ Запитати, що варто відвідати в установі та з ким поспілкуватися?

ДОДАТОК 4

Анкета фіксації результатів відвідування НПМ для певного типу місця несвободи

Карта спостереження

(заповнюють члени моніторингової групи)

Установа для моніторингу _____

(найменування установи)

Дата « ____ » _____ 20__ року, час відвідування _____

(год, хв)

1. Керівництво установи

1	Керівник виправної колонії (спеціальне звання, П. І. Б.)	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
2	Працівники установи, присутні під час моніторингу (посада, спеціальне звання, П. І. Б.)	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Обставини, що перешкоджають проведенню моніторингу, вказати причини, пояснення керівництва установи

2. Загальна інформація про установу.

Рік побудови установи _____;

Планове наповнення установи _____;

Кількість засуджених на час моніторингу _____;

Кількість персоналу _____, з них атестованих _____.

3. Виявлення випадків катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання (ст. 28 Конституція України)

Критерій оцінювання	Відповідність до критерію	
Чи відомі засудженим випадки катування / жорстокого поводження (зазначити)		
Візуальні ушкодження засуджених (якщо так, зазначити в окремих нотатках детальний опис ушкоджень та обставин їх отримання, фотофіксація)	так	немає
Наявність скарг засуджених на катування, інші жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність, види поводження під час перебування в установі	так	немає
Якщо так, зазначити які саме (стислий зміст, конкретні факти)	так	немає
Чи пов'язані скарги з незаконними діями службових або інших осіб (зазначити)	так	ні
Чи проходили постраждалий(лі) медичний огляд з метою фіксації тілесних ушкоджень (зазначити причини відмови)	так	ні
Чи погоджується постраждалий(лі) подати офіційну скаргу на неправомірні дії адміністрації установи (зазначити причину відмови)	так	ні

Безпека співіснування засуджених (зазначити)	під контролем персоналу	заходів не вживають
Проведення перевірок за випадками неправомірних дій персоналу тощо (зазначити)	так	ні

4. Дотримання права на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України)

Чи проводяться із засудженими семінари з безпеки та належного поведження, самокерованої поведінки	так	ні
Чи трапляються конфлікти (бійки) між засудженими?		
Як часто? (зазначити)		
Як вирішуються можливі конфлікти між засудженими?		
(зазначити)		
Чи відомі засудженим випадки неправомірних дій з боку засуджених або персоналу?		
Які саме? (зазначити)		
Візуальні ушкодження засуджених (зазначити)	зафіксовані	відсутні

Безпека співіснування засуджених	задо- вільно	незадо- вільно
(<i>вказати</i>)		
Наявність підстав для законного утримання (вирок суду, рішення про розподіл)		
(<i>вказати</i>)		

4.2. Психологічний супровід засуджених

Загальний емоційний стан засуджених	<i>задовільний</i>	<i>незадовільний</i>
Реакція засуджених на персонал (адміністрацію) закладу (<i>готовність до співпраці</i>)	<i>позитивна</i>	<i>негативна</i>
Реакція засуджених на монітора (<i>готовність до співпраці</i>)	<i>позитивна</i>	<i>негативна</i>
Чи мають засуджені можливість звернутися до психолога на власне бажання?	<i>так</i>	<i>ні</i>
Чи існує в кожного засудженого індивідуальна програма психологічної роботи?	<i>так</i>	<i>ні</i>
Наявність планів і журналів обліку індивідуальних і групових занять психолога із засудженими		
<i>види заходів, їхня кількість, частота, реальне виконання</i>		
Група ризику — індивідуальні заходи		
<i>порядок та частота проведення, фіксації</i>		
Планова психодіагностика та психокорегувальні заняття , профілактика суїциду з іншими вихованцями		
<i>порядок та частота проведення, фіксації</i>		

Індивідуальні звернення		
<i>без обмежень, у разі потреби</i>		
Робота з особами, які готуються до звільнення		
<i>що охоплюють заходи розкрити заходи</i>		
<i>за який час до звільнення вони починаються, якість та ефективність</i>		
Залучення фахівців соцслужби, служби зайнятості, юристи, психологи, пробація та працівники інших державних організацій		
за якими напрямками:	<i>психологічна компетентність, соціальна компетентність, правова компетентність, основи здорового способу життя, інші</i>	

5. Право на достатній життєвий рівень, що охоплює достатнє харчування, одяг, житло (ст. 48 Конституції України)

5.1. Зовнішній вигляд

Відповідність одягу та взуття до сезону	відповідає	не відповідає
Стан одягу та взуття (<i>можливість ремонту, зазначається</i>)	задовільний	незадовільний
Зовнішній вигляд засуджених (<i>охайність, чистота</i>)		
Можливість прання натільної білизни та власного одягу (<i>зазначається</i>)		
Можливість зміни та ремонту одягу (<i>зазначається</i>)		
Графік роботи перукарні		
Графіки роботи швейної та взуттєвої майстерень		

5.2. Умови тримання засуджених до довічного позбавлення волі

Критерій оцінювання		Колонія з максимальним рівнем безпеки	Сектор максимального рівня безпеки	Сектор або колонія середнього рівня безпеки (жінки)
Кількість режимних корпусів				
Кількість камер	загальних	кількість місць		
		норма площі на 1 особу		
	маломісних	кількість місць		
		норма площі на 1 особу		
Неналежні умови тримання в камерах (короткий опис)				
Умови тримання в камерах				
Наявність приміщень у режимних корпусах:				
<ul style="list-style-type: none"> ▶ кімнати прийому лікарем ▶ приміщення для тимчасового тримання ув'язнених (відстійники) ▶ приміщення для миття та зберігання посуду ▶ кімнати особистої гігієни (душові) ▶ сушильня, кімната для зберігання особистих речей 				
Санітарний стан приміщень, обладнання необхідним інвентарем (зазначається)				
Забезпечення камер необхідним інвентарем:		Короткий опис		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ достатність індивідуальних спальних місць, ▶ забезпечення норми площі, ▶ вішалка для одягу, стіл, лава, ▶ побутові предмети (телевізор, електрочайник тощо) 				

Опалення			
<i>температурний режим (зазначається)</i>			
Туалет, умивальник (з розрахунку 1 кран на 10 осіб)			
<i>обладнаний автоматичним зливом, не обладнаний</i>			
<i>санітарно-гігієнічний стан (зазначається)</i>			
Доступ до води			
<i>вода надходить постійно персонал перекриває відкритий доступ до питної води бачок для питної води</i>			
<i>санітарно-гігієнічний стан (зазначається)</i>			
Наявність постільних речей у кожного засудженого			
<i>матрац, подушка, ковдра, 2 простирадла, наволочка</i>			
<i>стан постільної білизни, прання, прожарювання (зазначається)</i>			
Двори для прогулянок			

5.3. Умови тримання засуджених у виправних колоніях

Критерій оцінювання	Дільниця карантину діагностики та розподілу	Дільниця ресоціалізації	Дільниця соціальної реабілітації	Дільниця соціальної адаптації
<p>* Умови тримання засуджених у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання оцінюються за критеріями оцінювання для дільниці соціальної реабілітації виправної колонії</p>				
<p>Наявність пристосованих приміщень</p>				
<p>Блок особистої гігієни:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ роздягальня ▶ душова з достатньою кількістю кабінок для миття ▶ санітарний вузол 				
<p>Приміщення для тримання засуджених:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ кількість спальних приміщень ▶ кількість ліжко-місць ▶ тримається осіб ▶ час тримання у карантині (14 діб) ▶ кімната виховної роботи ▶ кімната для уживання їжі ▶ кімната для зберігання особистих речей ▶ побутова кімната ▶ сушильня 				
<p>Санітарно-гігієнічний стан приміщень (азначається)</p>				

Забезпечення необхідним інвентарем:				
<ul style="list-style-type: none"> ▶ стан та наявність постільних речей, ▶ приліжкові тумбочки (1 на 2 особи) та табурети, ▶ побутові предмети 				
Природне освітлення (достатнє для читання та писання)				
достатнє недостатнє на вікнах жалюзі				
Штучне освітлення: лампи-жарівки				
справне несправне				
Нічне освітлення				
наявне потребує ремонту нема				
Електромережі та електроприлади (розподільні щити, побутові розетки, кип'ятильники, тощо)				
впорядковані з порушенням ізоляції потребують ремонту				
Вентиляція (стан зазначається)				
примусова природна припливна доступ до свіжого повітря доступу нема				
Вентиляція примусового типу (у разі наявності)				
функціонує не функціонує				
Опалення				
централізоване власна котельня				

<i>функціонує не функціонує (за сезоном)</i>				
<i>температурний режим (зазначається)</i>				
Туалет				
<i>обладнаний автоматичним змивом не обладнаний</i>				
<i>санітарно-гігієнічний стан (зазначається)</i>				
Умивальник (з розрахунку 1 кран на 10 осіб)				
<i>кількість, усього _____ достатня недостатня</i>				
Доступ до води				
<i>вода надходить постійно персонал перекриває відкритий доступ до питної води бачок для питної води</i>				
<i>санітарно-гігієнічний стан (зазначається)</i>				
Наявність постільних речей у кожного засудженого				
<i>матрац, подушка, ковдра, 2 простирадла, наволочка</i>				
<i>стан постільної білизни, прання, прожарювання (зазначається)</i>				

Двори для прогулянок (у локальних секторах)	
упорядкованість території локальних секторів (зазначається)	
наявність спортивного майданчика та його обладнання (зазначається)	
стан порядку, чистота (своєчасність прибирання)	
Наявність скарг на неналежні умови тримання (короткий опис)	

5.4. Харчування

Вартість харчування одного засудженого на день: _____

Наявність меню на харчоблоці (в їдальні) (перспективне меню на 14 днів)		
Можливість споживати їжу в непризначений час, у перервах між споживаннями їжі (вказати як і де)		
Органолептичні властивості їжі (зазначається)	задовільно	незадовільно
Стан та якість питної води (зазначається)	задовільно	незадовільно
Зберігання продуктів харчування (зазначається)	задовільно	незадовільно
Зовнішній вигляд працівників їдальні та кухні	задовільно	незадовільно
Дієтичне харчування (зазначається)	надається	відсутнє
Наявність скарг на погане харчування (зазначається)		

Харчоблок, кухня, підсобні приміщення		
загальний стан	задовільно	незадовільно
освітлення	задовільно	незадовільно
прибирання (оцінка чистоти)	задовільно	незадовільно
вентиляція	задовільно	незадовільно
температурний режим		

5.5. Одержання засудженими посилок (передач), робота крамниці

Кімната для приймання посилок / передач (наявність окремого приміщення суміжного з приміщенням для відвідувачів, режим роботи)			
Обладнання кімнати	<i>стіл для перевірки вмісту передач, стілець</i>		
	<i>полиці для розкладання передач (стелаж стаціонарний)</i>		
	<i>терези з набором гир (ваги настільні)</i>		
	<i>тара: корзини, сумки для рознесення передач у камери</i>		
	<i>умивальник, дзеркало, мило та рушник</i>		
	<i>білі халати для персоналу</i>		
	<i>інструмент для перевірки вмісту передач</i>		
	<i>набір столових ножів та дощок для розробляння продуктів</i>		
Крамниця (наявність окремого ізольованого приміщення)			
Обладнання кімнати	<i>стіл для перевірки вмісту передач, стілець</i>		
	<i>полиці для розкладання передач (стелаж стаціонарний)</i>		
	<i>терези з набором гир (ваги настільні)</i>		
	<i>тара: корзини, сумки для рознесення передач у камери</i>		
	<i>умивальник, дзеркало, мило та рушник</i>		
	<i>білі халати для персоналу</i>		
	<i>інструмент для перевірки вмісту передач</i>		

	<i>набір столових ножів та дощок для розробляння продуктів</i>		
Санітарний стан приміщень та інвентарю (зазначається)			
Наявність скарг громадян щодо організації приймання передач (основні проблеми)			

5.6. Організація миття засуджених і прання білизни

Організація миття засуджених і прання білизни			
Наявність графіка миття та прання білизни (пропускна спроможність лазні повинна забезпечувати не менше ніж 4-разове на місяць миття) <i>щотижневе</i> <i>кількість часу миття на 1 особу</i> <i>не регулярне</i> <i>не робиться</i>			
Якість прання білизни (зазначається)		задовільна	низька
Заміна постільної білизни <i>щотижнева</i> <i>власна білизна</i>			
Забезпеченість чистильно-мийними засобами (зазначається)			
Відповідність приміщень лазні до санітарних норм	санітарний вузол: <i>наявний</i> <i>нема</i>		
	вентиляція: <i>свіже повітря</i> <i>задуха</i> <i>сирість</i>		
	освітлення: <i>достатнє</i> <i>недостатнє</i>		
	прибирання: <i>графік</i> <i>прибирання</i> <i>(санітарний день)</i> <i>своєчасно</i> <i>брудно, засмічено</i>		

Справність обладнання та інвентарю	душова з достатньою кількістю сіток (кранів) для миття (<i>вказати кількість</i>)		
	регулювання тиску та температури води		
	безпеку користування інвентарем (<i>гумові коврики, справність електромереж тощо</i>)		
	кількість прожарювальних камер <i>потребує ремонту</i>		
	кількість пральних машин <i>потребує ремонту</i>		
	наявність прасувальних машин (прасок) <i>потребує ремонту</i>		
Приміщення, що потребують поточного ремонту (<i>вказується</i>)			
Наявність скарг ув'язнених щодо побутового забезпечення (<i>основні питання</i>):			

6. Дотримання права на приватність (ст. 8 ЄКПЛ)

Відповідність установлених систем відеоспостереження та нагляду		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ інформування засуджених (ув'язнених) про ведення відеоспостереження ▶ ведення постійного відеонагляду в камерах ▶ огляд відеокамери (спостережних вічок) охоплює санітарний вузол / душову кабінку (вказується)		

Відповідність приміщення для телефонних розмов, короткострокових і тривалих побачень		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ окреме приміщення з відгородженими кабінами з переговорним пристроєм ▶ надання приватних бесід ▶ спільне приватне проживання в приміщенні готельного типу (зазначається)		
Доступ до приватного листування		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ забезпечується ▶ наявність цензури кореспонденції (зазначається)		
Обладнання санітарних вузлів		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ окрема кімната ▶ відгороджений напівстійкою ▶ не відгороджений 		
Обладнання душових кабін у лазні		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ окремі кабінки ▶ не відгороджене місце 		
Можливість зберігати особисті речі		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ наявність кімнат та місць для зберігання особистих речей ▶ доступ до особистих речей ▶ можливість бути присутнім під час проведення обшуку ▶ присутність інших осіб під час проведення обшуку з роздяганням (зазначається)		
Загальний висновок щодо дотримання права на приватність (зазначається)		

7. Дотримання права на правову допомогу (ст. 59 Конституції України)

Доступ до захисника (адвоката)			
<ul style="list-style-type: none"> ▶ <i>обладнання кімнати для проведення побачень із захисником</i> ▶ <i>надання побачень без обмежень</i> ▶ <i>забезпечення приватності побачень</i> 			
Доступ до інформації про свої права та пільги	наявність планів і заходи з правового виховання		
	наявність книг, брошур, нормативно-правових документів про права ув'язнених		
	наявність інформаційних стендів про права засуджених (плакати, стенди тощо)		
Сприяння адміністрації установи в отриманні документів, що стосуються ув'язненого / засудженого			
<ul style="list-style-type: none"> ▶ <i>надання копій у 5-денний строк</i> ▶ <i>вручення під розписку</i> ▶ <i>можливість зберігати при собі документи та їх копії, які були зроблені під час досудового розслідування</i> 			
Право на скаргу			
Можливість викладати пропозиції, заяви та скарги в усній або письмовій формі від свого імені			
<ul style="list-style-type: none"> ▶ <i>наявність скриньки скарг</i> ▶ <i>порядок реєстрації та своєчасне направлення скарг (протягом 3-х діб)</i> ▶ <i>ознайомлення з відповідями на відправлену кореспонденцію (протягом доби)</i> 			
Порядок реєстрації та направлення скарг, що не підлягають переглядові (протягом доби)			
Можливість оскаржити рішення адміністрації			
<ul style="list-style-type: none"> ▶ <i>правоохоронні органи (МВС, СБУ, ДБР, ДПтС)</i> ▶ <i>органи прокуратури</i> ▶ <i>суд</i> ▶ <i>омбудсман</i> 			
Наявність стендів з інформацією про порядок звернення до компетентних органів та організацій <i>(адреси, номери телефонів гарячих ліній, графіки прийому з особистих питань тощо)</i>			

Особистий прийом начальника установи (наявність графіка, розв'язання питань)		
Проведення розслідувань за зверненнями про порушення прав (вказується)		

8. Система заохочень і дисциплінарних стягнень

8.1. Стимулювання правослужняної поведінки

Проведення персоналом заходів виховного характеру: ▶ занять із працетерапії ▶ заходів з оздоровлення ▶ дозвільних, спортивних заходів (інше зазначається)	так	ні
Можливість обирати вид занять на дозвіллі на власний смак. Приблизний перелік дозвільних занять (гуртки за інтересами, студії, секції тощо):	1. 2. 3. 4. 5.	
Скільки годин загалом становить вільний час засуджених?		
Обізнаність осіб із системою заохочень і дисциплінарних стягнень (чи знають ув'язнені, за що і як їх можуть покарати?)	так	ні
Фіксація заходів дисциплінарного впливу на засуджених (наявність журналу, опитати засуджених): ▶ профілактична бесіда ▶ попередження ▶ догана ▶ сувора догана ▶ грошовий штраф до двох мінімальних розмірів заробітної плати ▶ скасування поліпшених умов тримання	так	ні
Дотримання порядку поміщення засуджених у ДІЗО, ПКТ	так	ні
Кількість випадків поміщення (порівняння за 3 р.) ▶ ДІЗО ▶ ПКТ		

Застосування непередбачених законодавством методів і заходів покарання (зазначається)	так	ні
Необґрунтована відмова особам у застосуванні передбачених законодавством пільг (зазначається)	так	ні
Невмотивоване переведення осіб до іншої установи (зазначається)	так	ні

8.2. Умови тримання засуджених та ув'язнених в ДІЗО, ПКТ, ОК

Критерій оцінювання	ДІЗО	ПКТ	ОК
Кількість камер			
Кількість осіб тримається			
Підстава для тримання:			
▶ ДІЗО (постанова начальника установи)			
▶ для одиночного тримання (судове рішення)			
▶ ПКТ (судове рішення)			
Температурний режим (зазначається)			
Дотримання норми площі (зазначається)			
Вентиляція (стан зазначається)			
примусова природна припливна доступ до свіжого повітря доступу нема			
Природне освітлення			
достатнє для читання та писання недостатнє на вікнах жалюзі			
Штучне освітлення: лампи-жарівки			
справне несправне			

Нічне освітлення			
<i>наявне потребує ремонту відсутнє</i>			
Санітарний вузол (стан зазначається)			
<i>задовільний перебуває в антисанітарному стані потребує ремонт відокремлений не відокремлений</i>			
Двори для прогулянок			
кількість дворів для прогулянок <i>кількість осіб, що одночасно перебувають у дворі площа (м²)</i>			
розташування дворів <i>на верхніх поверхах (кількість) на режимній території (кількість)</i>			
перебування утримуваних у дворах: <ul style="list-style-type: none"> ▶ час відведений розпорядком дня установи на проведення прогулянки ▶ кількість персоналу залученого для виведення ув'язнених на прогулянку ▶ середній час перебування на свіжому повітрі 			
Обладнання прогулянкових дворів <ul style="list-style-type: none"> ▶ стіни: <i>гладка цементна суміш виконані «під шубу»</i> ▶ покрівля від атмосферних опадів: <i>наявна (1/3 площі двору) відсутній</i> ▶ потребує ремонту ▶ доступ до відкритого повітря ▶ наявність стоку води ▶ місця (лави) для сидіння ▶ приладдя для занять фізичними вправами: <i>бруси перекладина тенісний стіл баскетбольне кільце (інше зазначається)</i> 			

Умови, що негативно впливають на проведення прогулянки <i>(зазначається)</i>	
--	--

9. Право на свободу світогляду і віросповідання *(ст. 35 Конституції України)*

Доступ до богослужіння та релігійних обрядів	так	ні
Наявність місця, часу та інших умов проведення богослужіння, обряду або церемонії	так	ні
Кількість релігійних конфесій, які проводять обряди <i>(зазначається):</i>		
Визначений час та графік (у разі необхідності) проведення обрядів		

10. Контакти із зовнішнім світом *(ст. 28 Конституції України)*

Органи місцевої влади та громадські організації		
Віддаленість установи від обласного / районного центру <i>(вказати відстань, км; проблемні питання)</i>		
Взаємодія з громадськими організаціями	так	ні
Вказати, які громадські організації контактують із закладом <i>(зазначається)</i>		
Проведення безплатних (благодійних) виступів професійних творчих колективів (театрів, філармоній тощо)		
Проведення платних заходів коштом засуджених і за їхньою згодою		

Взаємодія з місцевими органами влади	так	ні
Діяльність спостережної комісії (зазначається)		
Доступ до інформації		
Доступ до перегляду телевізійних програм: ▶ контроль за переглядом телевізійних програм, фільмів з боку персоналу ▶ наявність графіка (години перегляду)		
Радіофікація приміщень (Радіотрансляції ведуться централізовано від єдиного радіотрансляційного вузла)		
Бібліотека		
Наявність читальної зали	так	ні
Наявність періодики (газети, журнали)	так	ні
Частота поновлення літератури		
Телефонні розмови		
Доступ до телефона, тривалість розмови	так	ні
Плата за телефонну розмову	платні авто-мати	безплатні авто-мати
Наявність журналу, де фіксуються телефонні розмови (порядок проведення зазначається)	так	ні
Побачення		
Графік побачень з родичами (наявність):	короткострокові побачення	тривалі побачення

Наявність кімнат для короткотривалих побачень (кількість зазначається)	так	ні
Загальний стан кімнат для короткотривалих побачень	задово- вільно	незадо- вільно
Наявність кімнат для тривалих побачень: ▶ звичайні (вартість койко-місця) ▶ люкси (вартість койко-місця)	так	ні
Загальний стан кімнат для тривалих побачень	задо- вільно	незадо- вільно
Кореспонденція		
Можливість користуватися поштою	задо- вільно	незадо- вільно
Забезпеченість папером, конвертами, ручками	задо- вільно	незадо- вільно
Дотримання персоналом порядку перегляду змісту листування (які листи і хто перевіряє?)		
Порядок відправлення кореспонденції (зазначити)		

11. Право на освіту (ст. 53 Конституції України)

Наявність навчального закладу (консультативного пункту)	так	ні
▶ наявність укладеного договору ▶ кількість обладнаних класів для навчання ▶ затверджений розклад занять ▶ навчальні плани ▶ забезпеченість зошитами (інше зазначається)		

Стан навчально-методичного приладдя		
Забезпечення навчальною літературою		
Можливість скласти зовнішнє незалежне обстеження: ▶ <i>реєстрація для складання ЗНО (НМТ)</i> ▶ <i>отримання сертифікату</i>		
Можливість вибору вихованцями форм навчання, факультативів, позакласних занять (<i>зазначається</i>)		
Проведення занять для педагогічно занедбаних і неуспішних учнів (<i>зазначається</i>)		
<i>Якщо так, то які? Навчаються згідно з планом з індивідуальної роботи</i>		
<i>Ця категорія вихованців навчається у класі вирівнювання знань за індивідуальною програмою</i>		
Доступ до професійно-технічної та вищої освіти (<i>зазначається</i>)		

12. Право на працю та захист від експлуатації (ст. 43 Конституції України)

Наявність виробничих майстерень (<i>зазначається</i>):	так	ні
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Порядок залучення засуджених до праці в майстерні		
Відповідність кількості виведених на роботу засуджених до змінного завдання та наявних виробничих потужностей		
Індивідуалізація залучення засуджених до праці <i>(враховується стать, вік, працездатність, стан здоров'я, спеціальність засудженого)</i>		
Ознайомлення засуджених з технікою безпеки в експлуатації устаткування та правилами охорони праці <i>(проведення інструктажів, ведення журналів)</i>		
Доведення до засуджених норм виробітку (змінних завдань) та оплати праці <i>(наявність обладнаних інформаційних куточків)</i>		
Тривалість робочої зміни		від ____ до _____ год
Обґрунтованість виведення засуджених у третю зміну <i>(необхідність передбачена технологічним процесом)</i>		
Нарахування заробітку, оплата праці		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ у нічний ▶ понаднормовий час ▶ вихідні дні 		
Відшкодування за шкідливі умови праці		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ скорочений робочий день <i>(на 1 год)</i> ▶ додаткова видача молока <i>(0,5 л на день)</i> 		

Відрахування із заробітку		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ податок з доходів фізичних осіб; ▶ аліменти; ▶ вартість одягу, взуття, білизни (крім вартості спецодягу); ▶ вартість харчування, комунально-побутових та інших наданих послуг (крім вартості спецхарчування); ▶ за виконавчими листами на користь громадян; ▶ за виконавчими листами на користь юридичних осіб; ▶ відшкодування матеріальних збитків, заподіяних засудженими державі під час відбування покарання 		
Залучення засуджених (ув'язнених) до робіт з благоустрою		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ наявність та дотримання графіка ▶ тривалість (час) залучення до безоплатних робіт (не більше ніж 2 год) 		

13. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу (ст. 49 Конституції України)

Медичний огляд (КДІР)			
Медичне обстеження осіб, які прибули до установи	так	вибірково	ні
Зазначається, які саме категорії новоприбулих проходять медичний огляд (хворі на вигляд; на прохання, за скаргою, усіх без винятку тощо)			
Присутність осіб у приміщенні під час медичного огляду	інші в'язні	медичні працівники	конвой
Порядок проведення первинного огляду новоприбулих Антропометричні дослідження, збір даних, об'єктивне обстеження лікаря, лабораторне дослідження (аналіз сечі, крові на RW)			

Умови в кімнаті лікарського прийому		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ санітарно-гігієнічний стан ▶ провітрювання ▶ освітлення ▶ температурний режим тощо 		
Наявність інфекційного ізолятора		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ кількість осіб тримається ▶ кількість ліжок ▶ підстави приміщення (<i>зазначається хвороба, з якою особа розміщується окремо від інших</i>) 		
Наявність ізолятора для осіб з психічними розладами		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ кількість утримуваних осіб ▶ кількість ліжок ▶ підстави приміщення (<i>висновок спеціальної лікарської комісії</i>) ▶ застосування м'якої фіксації (<i>підстави, порядок застосування</i>) ▶ специфіка обладнання приміщення (<i>зазначається</i>) 		

14. Дотримання прав людей з інвалідністю, ВІЛ / СНІД, інших вразливих категорій (ст. 49 Конституції України)

Особливості умов тримання		
Доступність будівлі / будівель для малорухомих груп підопічних <i>(пандус з похилом не більше ніж 1:12. Ширина пандуса повинна бути не менше ніж 1,2 м за одnobічного руху і не менше ніж 1,8 м — за двобічного. На початку і кінці пандуса слід передбачати горизонтальні площадки завдовжки не менше ніж 1,5 м)</i>	так	ні
Наявність у санітарних вузлах спеціальних умов для засуджених з особливими потребами <i>(ДБН В.2.2-9 і ДБН В.2.2-17)</i>		

<p>Наявність засобів малої механізації відповідно до індивідуальної програми реабілітації інваліда</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ візки ▶ приліжкові столи, ▶ санітарні стільці ▶ милиці ▶ ходунки тощо 		
Забезпечення права на отримання реабілітаційних послуг		
<p>Наявність і виконання індивідуальних програм реабілітації інвалідів щодо забезпеченості милицями, візками колісними, протезами тощо</p>		
<p>Наявність фізкультурно-спортивних заходів (<i>зазначається</i>)</p>		
<p>Кількість осіб, які проходять працетерапію (<i>зазначається</i>)</p>		

ДОДАТОК 5

Нормативно-правові акти, що визначають права осіб, які утримуються в місці несвободи та регулюють діяльність закладу

1. Конституція України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України, в редакції 19.01.2024 року, <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1129-15#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України, в редакції 01.01.2024 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
4. Кримінальний кодекс України, в редакції 01.01.2024 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
5. Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 року № 2823/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань», із останніми змінами від 13.02.2024 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text>.
6. Наказ Міністерства юстиції України від 02.07.2013 року № 1304/5 «Про затвердження Інструкції з організації перегляду кореспонденції (листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», із останніми змінами від 19.10.2023 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-13#Text>.
7. Наказ Міністерства юстиції України від 19 жовтня 2017 року № 3233/5 «Про затвердження Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1280-17#n16>.
8. Наказ Міністерства юстиції України від 07.03.2013 року № 396/5 «Про затвердження Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі», із останніми змінами від 11.10.2023 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-13#n14>.
9. Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2012 № 442/5 «Про затвердження Положення про майстерню установи виконання покарань, слідчого ізолятора», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0437-12#n16>.
10. Наказ Міністерства юстиції України від 22.09.2023 № 3398/5 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства

юстиції України з питань функціонування секторів для відбування покарання засудженими неповнолітніми» (щодо нових Типових положень тощо), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1681-23#Text>.

11. Наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2013 року № 2300/5 «Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими», із останніми змінами 27.06.2023 року (Положення про відділення СПС, КДІР, про самодіяльні організації засуджених до позбавлення волі, типові обов'язки психолога УВП та СІЗО), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13#n18>.
12. Наказ Міністерства юстиції України від 07.09.2021 року № 3157/5 «Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Формування життєвих навичок у неповнолітніх засуджених»», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1179-21#n4>
13. Наказ Міністерства юстиції України від 27.03.2023 року № 1126/5 «Про затвердження Порядку організації роботи з профілактики та попередження самогубств серед засуджених, осіб, взятих під варту, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0524-23#n14>.
14. Наказ Міністерства юстиції України від 19.01.2023 № 294/5 «Про визначення ступеня виправлення засудженого», із останніми змінами від 30.05.2023 року, [Порядок визначення ступеня виправлення засудженого; Методика визначення ступеня виправлення засудженого; Форма індивідуального плану виправлення та ресоціалізації, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0116-23#n8](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0116-23#n8).
15. Наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 «Про затвердження Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», із останніми змінами від 27.07.2022 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0947-12#Text>.
16. Наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 847/5 «Про затвердження Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, із останніми змінами від 27.06.2023 року (остання редакція відбулась 28.03.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2126-23#Text>), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-12#n15>.

17. Наказ Міністерства юстиції України від 23.08.2013 року № 1782/5 «Про затвердження Порядку обліку особистих грошей, цінностей і речей осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, а також виданого їм речового майна», із останніми змінами від 24.05.2022 (остання редакція відбулась 28.03.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2126-23#Text>), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1473-13#Text>.
18. Порядок здійснення перегляду кореспонденції засуджених та ув'язнених, встановлений наказом Міністерства юстиції України № 1304/5 «Про затвердження Інструкції з організації перегляду кореспонденції (листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-13#Text>.
19. Наказ Міністерства юстиції України від 20.02.2012 року № 280/5 «Про затвердження Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», із останніми змінами 18.05.2021
 1. [Порядок забезпечення речовим майном засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах](#)
 2. [Норма належності речового майна для засуджених чоловіків, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах](#)
 3. [Норма належності речового майна для засуджених жінок, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах](#)
 4. [Норма належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання у виховних колоніях](#)
 5. [Норма належності постільних речей для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах](#)
 6. [Норма належності речового майна для вагітних жінок, матерів-годувальниць та годувальниць, які відбувають покарання в установах виконання покарань](#)
 7. [Норма належності одягу, взуття і м'якого інвентарю для дітей, які перебувають у будинках дитини при установах виконання покарань](#), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0261-12#Text>.

20. Наказ Міністерства юстиції України від 10.02.2012 року № 233/5 «Про норми витрат мила та мийних засобів для осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, курсантів і слухачів навчальних закладів, осіб рядового і молодшого начальницького складу та працівників Державної кримінально-виконавчої служби», із останніми змінами від 21.08.2021 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0204-12#Text>,
 1. [Норма витрат шампуню, мила на туалетні, санітарно-гігієнічні потреби, миття в лазні засобами особистої гігієни для осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.](#)
 2. [Норма витрат мийних засобів на прання речового майна та постільних речей для осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, та курсантів і слухачів навчальних закладів Державної кримінально-виконавчої служби.](#)
21. Наказ Міністерства юстиції України від 15.06.2021 № 2160/5 «Про затвердження Положення про організацію продовольчого забезпечення у Державній кримінально-виконавчій службі України на мирний час», із останніми змінами від 26.06.2023 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0800-21#Text>.
22. Наказ Міністерства юстиції України від 07.09.2023 № 3204/5 «Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 26 червня 2018 року № 2025/5» про «Порядок використання технічних засобів нагляду і контролю у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1594-23#Text>,

та «Перелік технічних засобів нагляду і контролю, що використовуються у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1593-23#Text>,

та «Порядок використання технічних засобів нагляду і контролю у виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0766-18#n153>.
23. Наказ Міністерства юстиції України від 25.07.2017 № 1408/5 «Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», із останніми змінами від 20.10.2020 (остання редакція

- відбулась 28.03.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2126-23#Text>), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0550-17#Text>.
24. Наказ Міністерства юстиції України від 05.12.2023 № 4183/5 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України» (щодо виключення арештних домів), початок дії з 28.03.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2126-23#Text>.
 25. Наказ Міністерства юстиції України від 27 лютого 2017 року № 680/5 «Про затвердження Порядку визначення засудженим виду установи виконання покарань, направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, арешту, обмеження волі та їх переведення, Положення про центральну та міжрегіональну комісії з питань визначення засудженим до позбавлення волі виду установи виконання покарань, місця відбування покарання особам, засудженим до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, арешту та обмеження волі, їх направлення і переведення для відбування покарання», із останніми змінами від 26.09.2023 (остання редакція відбулась 28.03.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2070-23#Text>), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0265-17#Text>, та «Положення про центральну та міжрегіональну комісії з питань визначення засудженим до позбавлення волі виду установи виконання покарань, місця відбування покарання особам, засудженим до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, арешту та обмеження волі, їх направлення і переведення для відбування покарання», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0266-17#n4>.
 26. Наказ Міністерства юстиції України від 05.12.2023 № 4183/5 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України» (щодо виключення арештних домів), початок дії з 28.03.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2070-23#Text>.
 27. Наказ Міністерства юстиції України від 26.05.2021 № 1848/5 «Про затвердження Порядку подання до Офісу Президента України матеріалів за клопотаннями про помилування засуджених та виконання указів Президента України про помилування», із останніми змінами від 13.09.2021 (остання редакція відбулась 28.03.2024), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0700-21#Text>.
 28. Указ Президента України «Про Положення про порядок здійснення помилування», із останніми змінами від 22.12.2023, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015#n9>.

29. Спільний Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства фінансів України від 25.03.2021 № 1111/5/177 із останніми змінами від 23.08.2023 року «Про затвердження Порядку надання Державною податковою службою України інформації, необхідної для виконання судових рішень про призначення покарання у виді штрафу, здійснення контролю за додержанням порядку та умов відбування покарання особами, засудженими до позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та до виправних робіт», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0403-21#Text>.
30. Наказ Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2023/5 «Про затвердження Порядку формування та ведення Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту», із останніми змінами 21.09.2023 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0762-18#n19>.
31. Наказ Міністерства юстиції України від 08.11.2021 № 3992/5 «Про затвердження Порядку розроблення, реалізації та оцінки результатів проходження програм диференційованого виховного впливу на засуджених», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1453-21#Text>.
32. Наказ Міністерства юстиції України від 07.09.2021 № 3157/5 «Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 16 травня 2016 № 1418/5», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1178-21#Text>,
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Формування життєвих навичок у повнолітніх засуджених»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Формування життєвих навичок у неповнолітніх засуджених».](#)
33. Наказ Міністерства юстиції України від 16.05.2021 № 1418/5 «Про затвердження положень про програми диференційованого виховного впливу на засуджених», із останніми змінами 21.10.2021, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0727-16#n22>,
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Освіта»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Професія»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Правова просвіта»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Духовне відродження»;](#)

[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Творчість»;](#)

[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Фізкультура і спорт»;](#)

[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Подолання алкогольної залежності»;](#)

[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Подолання наркотичної залежності».](#)

34. Наказ Міністерства юстиції України від 20.10.2021 № 3742/5 «Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 16 травня 2016 № 1418/5 «Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Підготовка до звільнення ветеранів війни, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції/ операції Об'єднаних сил», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1364-21#n16>.
35. Наказ Міністерства юстиції України від 05.02.2020 № 412/5 «Про затвердження Інструкції з організаційно-штатної роботи в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, воєнізованих формуваннях, навчальних закладах, інших підприємствах, установах і організаціях, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0145-20#Text>.
36. Наказ Міністерства юстиції України від 12.03.2015 № 356/5 «Про затвердження Порядку проведення службових розслідувань у Державній кримінально-виконавчій службі України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0295-15#Text>.
37. Наказ Міністерства юстиції України від 22.11.2011 № 3361/5 «Про затвердження інструкції про порядок надання засудженим короткочасних виїздів за межі установ виконання покарання», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1372-11#Text>.
38. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 № 320 «Про деякі питання тримання осіб, засуджених до обмеження волі у виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2022-%D0%BF#Text>.
39. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.1992 № 336 «Про норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах ДКВС», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/336-92-%D0%BF#Text>.

40. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 № 934 «Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-%D0%BF#n8>.
41. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 року № 80 «Про затвердження Порядку відшкодування вартості витрат на утримання засуджених в установах виконання покарань», із останніми змінами від 30.01.2019, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-2017-%D0%BF#Text>.
42. Постанова КМУ від 08.10.2022 № 1149 «Про внесення змін до Порядку оптимізації діяльності слідчих ізоляторів, установ виконання покарань та підприємств установ виконання покарань», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1149-2022-%D0%BF#Text>.
43. Наказ Офісу Генерального прокурора від 29.12.2021 № 400 «Про організацію діяльності прокурорів з протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0400905-21#Text>.
44. Наказ Державної судової адміністрації України від 17.10.2023 № 485 «Про внесення змін до Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України», що затвердили нову редакцію, <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0485750-23#Text>.
45. Рішення другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Лужинецького Анатолія Олександровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих приписів частини першої статті 111 Кримінально-виконавчого кодексу України (щодо особистого і сімейного життя особи, засудженої до довічного позбавлення волі) від 20.12.2023 року. Справа № 3-72/2023 (145/23), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-23#Text>.
46. Рішення другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Крупка Дмитра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81, частини першої статті 82 Кримінального кодексу України, Костіна Володимира Володимировича, Мельниченка Олександра Степановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 82 Кримінального кодексу України та за конституційною скаргою Гогіна Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) части-

- ни першої статті 81 Кримінального кодексу України (справа про перегляд вироку особі, караній на довічне позбавлення волі), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-21#Text>.
47. Угода між Урядом України та Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини про розміщення короткотермінової моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, в редакції від 16.07.2015 про доступ до в'язниць, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-14#Text.
 48. Марракеський договір про полегшення доступу сліпих, осіб з порушеннями зору або іншими обмеженнями з причин інвалідності сприймати друковану інформацію до опублікованих творів, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-13#Text.
 49. ЗУ «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», із останніми змінами 18.10.2022 (суб'єкт Нацпол), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#top>.
 50. Справа «Яковлев проти України» (Заява № 42010/18), остаточне 08.03.2023 [Ст. 3](#) (матеріальний аспект) • Нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження • Примусове годування ув'язненого, який оголосив голодування на знак протесту проти поводження у виправній колонії, піддало його надмірному фізичному впливу та болю • Непереконливо доведено існування необхідності застосування примусового годування з медичних міркувань • Недостатні процесуальні гарантії у зв'язку з відсутністю законодавчого регулювання та неефективністю судового контролю • Реагування держави на протести обмежувалося примусовим годуванням ув'язнених • Для належного розгляду та врегулювання ситуації важливі розслідування ключових причин протестів ув'язнених і забезпечення обґрунтованої відповіді на їхні скарги, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i53#Text.
 51. Справа «Станіслав Луценко проти України (№ 2)» (Заява № 483/10), від остаточне 18.12.2022 [Ст. 8](#) • Приватне життя • Відсутність законних підстав для накладення дисциплінарних стягнень, які призвели до встановлення суворішого режиму ув'язнення та неодноразових переведень між колоніями, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h60#Text.
 52. Справа «Панченко та інші проти України» (Заява № 66179/14 від 14.10.2021) Справи стосуються поміщення заявників в установи виконання покарань, розташовані далеко від їхніх родин, і неодно-

разових відмов у задоволенні їхніх заяв про переведення до установ, розташованих ближче (статті 8 та 13 Конвенції). Три заяви (усі, окрім заяви № 58700/16) також стосуються стверджуваної відмови заявникам у доступі до суду (пункт 1 статті 6 Конвенції), https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h99#top.

53. Справа «Сілі проти України» (Заява № 42903/14) від 08.10.2021 [Ст. 3](#) (матеріальний аспект) • Таке, що принижує гідність, поведження. Неналежні побутові умови тримання у виправній колонії, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g46#Text.
54. Справа «Карапась та інші проти України» (Заява № 54575/12 та 4 інші заяви) від 22 жовтня 2020 року. Справа стосується тверджень заявників про те, що подальше тримання їх під вартою після того, як відповідні підстави припинили існувати, було порушенням [пункту 1](#) статті 5 Конвенції. Справа також стосується скарги першого заявника за [пунктом 5](#) статті 5 Конвенції на відсутність нього забезпеченого правовою санкцією права на відшкодування у зв'язку з незаконним триманням його під вартою, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f48#Text.
55. Справа «Старишко проти України» (Заява № 61839/12) від 15 жовтня 2020 року. Заявник скаржився на те, що під час тримання його під вартою у 2000–2014 роках його право на повагу до приватного та сімейного життя було порушене через абсолютну заборону на тривалі побачення з родичами та невелику кількість дозволених короткострокових побачень, а також різні правила щодо практичних умов відвідування установи виконання покарань, наприклад заборону прямого фізичного контакту, відгородження скляною перегородкою або металевими ґратами, постійну присутність під час побачень працівника охорони установи виконання покарань. Заявник скаржився на відсутність реальної перспективи звільнення та обмеження його права на побачення в установі виконання покарань у 2000–2014 роках. Обставини цієї справи свідчать про ті самі проблеми, які критикує Суд у згаданому рішенні у справі [«Петухов проти України \(№ 2\)»](#) (Petukhov v. Ukraine (no. 2)). Як і п. Петухов, заявник у цій справі засуджений до довічного позбавлення волі і наразі не має жодної реальної перспективи звільнення. У цій справі суворі обмеження контактів заявника з його родиною та зовнішнім світом загалом, яких він зазнавав протягом чотирнадцяти років, були накладені на нього безпосередньо законодавством лише

з огляду на тяжкість його покарання та без індивідуального оцінення небезпеки. Вони були непропорційні цілям, на які посилався Уряд, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f41#Text.

56. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068#Text.
57. Протокол 1 до Європейської Конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_057#Text.
58. Європейські пенітенціарні правила (Рекомендація № R (2006)2 Комітету міністрів держав-учасниць), Ухвалив Комітет Міністрів 11 січня 2006 року на 952-й зустрічі заступників міністрів, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text.

ДОДАТОК 6

Рекомендації щодо заповнення звіту

I. Вступ

1.1. За результатами проведення відвідування повинен бути підготовлений звіт, у якому відображають інформацію про:

- найменування місця несвободи;
- склад групи НПМ;
- попередні зауваження.

1.2. Звіт формує керівник групи НПМ на підставі інформації та матеріалів, що надали всі члени групи НПМ.

II. Факти, виявлені під час відвідування

2.1. Висвітлюються виявлені порушення та недоліки із зазначенням норми міжнародного та/або національного законодавства, опис виявлених порушень, їх наслідки, підтверджувальні документи, матеріали, результати опитування (фото) або інша додаткова інформація (із зазначенням порушеного права та порядковим номером).

Катування та інші форми жорстокого поводження

1. _____
2. _____
3. _____

Порушення прав на _____

4. _____
5. _____
6. _____

III. Рекомендації

1. _____.
2. _____.
3. _____.

До звіту подаються такі документи та матеріали:

ДОДАТОК

Керівник групи НПМ

(посада)

(підпис)

(П.І.Б.)

Додаток до Звіту

**Уповноваженому
Верховної Ради України
з прав людини
Дмитру ЛУБІНЦЮ**

Прізвище, ім'я, по батькові

Правовий статус, посада

Найменування місця несвободи

Адреса, контактний номер телефона

ПОЯСНЕННЯ

Зміст частини 1 статті 63 Конституції України про те, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом, мені зрозумілий.

Мені роз'яснено, що відповідно до ч. 3 ст. 19-1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» опитування осіб, які перебувають у місцях несвободи, з метою отримання інформації стосовно поводження з цими особами й умов їх тримання, а також опитування інших осіб, які можуть надати таку інформацію, ведеться без третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування.

підпис

Пояснення бажаю давати _____ мовою.

Пояснення _____ (бажаю (не бажаю) давати власноручно.

З приводу поставлених мені питань можу пояснити таке:

Перелік питань:

1. _____
2. _____
3. _____

Відповідь на 1 питання:

Відповідь на 2 питання:

Відповідь на 3 питання:

До пояснень додається (у разі наявності додатків):

1. _____
2. _____

Наприкінці опитування зазначити, вибравши потрібне:

З моїх слів записано вірно, мною прочитано, уточнень, зауважень та доповнень немає.

Написано власноручно, уточнень, зауважень та доповнень немає.

Мною прочитано, викладаю наступні уточнення, зауваження та доповнення:

_____.202_р.

підпис П.І.Б.

У разі відмови опитуваної особи відповідати на поставлені питання робиться позначка:

Від надання відповідей на поставлені питання відмовився(-лася).

Від підписання наданого пояснення відмовився (-лася).

Опитав учасник групи НПМ

посада

підпис

П.І.Б.

Національний превентивний механізм (НПМ) створено в Україні у 2012 році відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань (ФПКПК). Основна ідея НПМ полягає в запровадженні системи регулярних незалежних відвідувань будь-якого місця несвободи з метою запобігання та захисту утримуваних там осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Здійснення функцій НПМ покладено на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Відвідування місць несвободи відбувається за моделлю «Омбудсмен+»: працівники Офісу Омбудсмена спільно з активістами громадянського суспільства.

В Україні функціонування НПМ забезпечує Департамент з питань реалізації Національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Інформацію про НПМ можна знайти за посиланням:
<https://ombudsman.gov.ua/>

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами — членами Європейського Союзу. Усі держави — члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини — договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE